

SECURITATEA ȘI AGENDA SECURITĂȚII

GHID PENTRU JURNALIȘTI

Chișinău 2021

Elaborat în cadrul proiectului „Jurnalism în domeniul apărării și securității”, implementat de Asociația Presei Independente (API) în parteneriat cu Centrul de Informare și Documentare privind NATO (CID NATO) și finanțat de Ambasada SUA în Republica Moldova.

Opiniile exprimate în cadrul proiectului aparțin autorilor proiectului și nu corespund neapărat celor ale Ambasadei SUA.

Securitatea și agenda securității

GHID PENTRU JURNALIȘTI

CONSULTANTE:

Natalia Albu, Dr., expertă în securitate

Elena Mârzac, expertă în securitate

CONTRIBUȚIE:

Liliana Barbăroșie

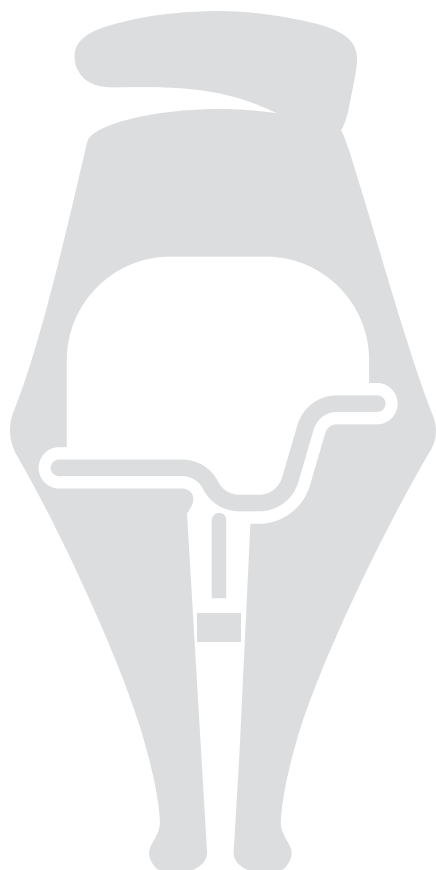
COORDONARE EDIȚIE:

Petru Macovei

DESIGN ȘI MACHETARE:

Angela Ivanesi

FOTOGRAFII: arhiva CID NATO, arhiva API

CUPRINS

INTRODUCERE	5
I. ASPECTE RELEVANTE ÎN ÎNȚELEGEREA CONCEPTELOR „SECURITATE” ȘI „SECURITATE NAȚIONALĂ”	6
Cum definim securitatea?	6
Siguranța și securitatea sunt identice sau diferite?	9
Câte dimensiuni are securitatea?	11
II. POLITICA DE SECURITATE NAȚIONALĂ	13
De ce statele au nevoie de o politică națională de securitate?	13
Care sunt componentele sistemului național de securitate?	16
Concepția Securității Naționale sau Strategia Securității Naționale – care este mai importantă?	19
III. AGENDA DE SECURITATE: 10 SUBIECTE-CHEIE	25
1. De ce Republica Moldova are nevoie de Armată?	25
2. Neutru, deci în siguranță – o mare confuzie?	28
3. Cum își proiectează NATO „umbrela de securitate”?	30
4. Ce tipuri de amenințări asupra securității prezintă regiunea transnistreană?	34
5. Ce este reziliența în sectorul de securitate și apărare?	35
6. De ce este nevoie de comunicare strategică?	37
7. Cât de periculoasă este dezinformarea din perspectiva securității?	41
8. Cum este bugetat sectorul apărării?	42
9. De ce avem nevoie de asistența externă pentru sectorul securității și apărării?	43
10. Agenda Femeile, Pacea și Securitatea este o necesitate sau trend?	46
SURSE RELEVANTE	48
GLOSAR	53

INTRODUCERE

Asociația Presei Independente (API) și Centrul de informare și documentare privind NATO (CID NATO) vă prezintă ghidul pentru jurnaliști „Securitatea și agenda securității”. Domeniul apărării și securității deseori reprezintă o adevărată provocare profesională pentru colaboratorii instituțiilor media, iar cunoștințele sumare și înțelegerea superficială de către jurnaliști a acestui domeniu complex influențează la modul direct calitatea informării cititorilor, telespectatorilor sau radioascultătorilor. În 2020, API și CID NATO au constituit *Rețeaua jurnaliștilor în domeniul apărării și securității* (Rețeaua JAS) anume pentru a spori competențele și cunoștințele profesioniștilor media, astfel încât aceștia să poată informa publicul, obiectiv și în cunoștință de cauză, despre conceptul și dimensiunile securității, despre armată și apărarea națională, despre neutralitate și alianțele politico-militare etc. În scopul profesionalizării jurnaliștilor am editat și acest ghid, la elaborarea căruia au contribuit experți bine cunoscuți în domeniul securității și jurnaliști experimentați. Explicațiile teoretice din primele două părți ale ghidului sunt completate cu partea a treia, mai practică, care conține răspunsuri simple ale experților la zece cel mai des întâlnite întrebări la tema securității, un glosar de termeni relevanți pentru acest domeniu și o selecție de linkuri utile pentru cei care vor să cunoască mai mult.

Echipa de autori speră că această lucrare va fi utilă tuturor profesioniștilor media, celor cu experiență, dar și celor începători, care vor să abordeze profesionist această temă captivantă, însă complexă și multidimensională.

Ghidul a fost elaborat în cadrul proiectului „Jurnalism în domeniul apărării și securității”, implementat de API și CID NATO în perioada iulie 2020 – noiembrie 2021 cu suportul financiar al Ambasadei SUA în Republica Moldova.

Petru Macovei,
director executiv API

ASPECTE RELEVANTE ÎN ÎNȚELEGEREA CONCEPTELOR „SECURITATE” ȘI „SECURITATE NAȚIONALĂ”

Cum definim securitatea?

Începând cu evoluția istorică...

Multe secole **securitatea** a reprezentat cea mai importantă preocupare a unei entități politice, fie că vorbim de un imperiu, regat sau un stat. Etimologic, termenul **securitate** provine din limba latină. De fapt, în perioada domniei împăratului roman Hostilian (250-251 d.Hr.), zeița care proteja bunăstarea Imperiului Roman se numea Securitas, cu sensul de „libertate în fața amenințării”. Noțiunea de **securitate** este definită ca fiind „condiția de a fi protejat sau de a nu fi expus unui pericol, sentimentul de siguranță sau de eliberare în absența pericolului”¹. Astfel, prin **securitate** se subînțelege, la modul general, a fi la adăpost de orice pericol, în corelație cu existența unui sentiment **de încredere** și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol.

În perioada modernă a istoriei, sensul noțiunii de securitate, derivă din conceptul medieval

rațiune de stat → stare de necesitate,

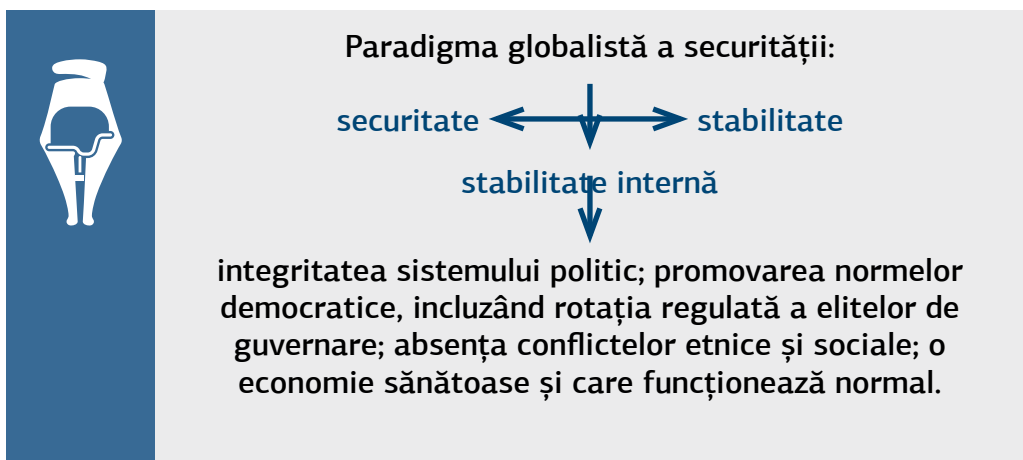
prin care guvernanții unui stat își rezervă o situație juridică ce le permite să invoce măsuri excepționale pentru asigurarea funcționării și integrității statului.

1 The Oxford Dictionary of the English Language. Oxford University Press. Moskva, 2001, p. 635.

Odată cu apariția statelor naționale, la mijlocul sec. al XIX-lea, **securitatea** a fost în mod tradițional abordată prin prisma conceptelor de **pace** (concept de pornire pentru paradigma liberală) și **putere** (concept fundamental pentru paradigma realistă).

Realistii considerau că, dominând sau învingând din punct de vedere militar, statele pot să-și asigure propria securitate națională, iar **liberalii** susțineau că războiul și confruntarea militară nu este o soluție ci, mai curând, cooperarea economică, dezarmarea, perpetuarea păcii, democratizarea societăților, care pot asigura securitatea națională. Aceste abordări sunt valabile și mediului actual de securitate, mai ales atunci când discutăm despre implicațiile factorilor externi asupra securității naționale în raport cu vulnerabilitățile interne, iar termenii precum **supremația militară**, **balanța de putere**, **războiul**, **pacea**, **alianțe internaționale**, **conflict internațional**, **capabilități nucleare etc.** rămân a fi în centrul disputelor contemporane².

La etapa contemporană, amplificarea riscurilor și amenințărilor non-militare la adresa securității reconfirmă importanța securității ca principală preocupare a unui stat, unde **prosperitatea** devine un obiectiv al securității naționale. Iar din perspectiva globalistă, **securitatea** este egală cu **stabilitatea**.

În același timp, în definirea securității trebuie să ținem cont de două întrebări esențiale: **securitate pentru cine?** – **pentru individ, stat, organizație** etc. și **contra ce (cui)?** Răspunsul la a doua întrebare se referă la riscuri și amenințări, care pot avea un caracter general și deseori subiectiv. În acest context

² A se vedea: *Riscuri și amenințări la adresa securității naționale: tehnici de analiză și evaluare: Ghid metodic* / Natalia Albu (coord. ed.). Chișinău: ICJPS, 2019, pp. 8-25.

este relevantă și întrebarea *cum asigurăm securitatea?* – asigurarea unui cadru politico-juridic bine elaborat, instituții relevante (armată, aderarea la structuri politico-militare, declarații de neutralitate etc.).

Astfel, conceptele *securitate* și *securitate națională* se află în strânsă legătură cu natura statului. Sintagma *securitate națională* este o reproducere din limba engleză a conceptului *national security*, unde *națiunea* nu semnifică *naționalitate* sau un *grup etnic*, dar *popor* sau *stat*. În acest sens, statul este un instrument de promovare a securității.

Ideea de *securitate națională* a fost dezvoltată în SUA, în special, după 1945. De fapt, remarcăm că, la începutul secolului XX, în SUA a fost utilizat pentru prima dată termenul de securitate națională în mesajul lui Th. Roosevelt către Congres, în care se fundamenta necesitatea ocupării prin invazie militară a zonei Canalului Panama în interesele securității naționale americane. Această percepție militaristă, axată pe factorii externi ai conceptului de securitate, s-a păstrat până în anii '90 ai secolului XX, astfel încât securitatea națională era tratată din perspectiva relațiilor de putere dintre state.

Securitatea națională este definită de către specialiștii în domeniu din perspectiva intereselor și a poziției pe care statul le are în raport cu forța internațională și cu mijloacele folosite pentru promovarea acestora. Asta presupune că statele își stabilesc obiectivele de securitate ținând cont de: (-) tendințele majore de evoluție a lumii contemporane, de aici și percepția că „securitatea națională este capacitatea de a rezista față de oricare agresiune externă”; (-) modul în care fiecare țară are posibilitatea să cunoască și să înțeleagă necesitatea evaluării corecte a proceselor interne, de exemplu a gradului de coeziune socială sau vectorul de dezvoltare a țării etc.; (-) capacitățile de mobilizare pentru a se proteja de eventualele amenințări și pericole.

Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova (în continuare Concepție), adoptată de Parlament la 22 mai 2008, abordează securitatea națională într-un cadru mai larg. Astfel, conform Concepției, *obiectivele securității naționale al Republicii Moldova sunt de a asigura și a apăra independența, suveranitatea, integritatea teritorială, ordinea constituțională, dezvoltarea democratică, securitatea internă și de a consolida statalitatea Republicii Moldova. Un loc aparte în acest sens revine apărării și promovării valorilor, intereselor și obiectivelor naționale. Securitatea națională nu este numai securitatea statului, ci și securitatea societății și a cetățenilor*

*Republicii Moldova, atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și peste hotarele acesteia*³.

În fine, putem spune că există un limbaj al securității naționale, care operează cu noțiuni și categorii specifice precum: interese naționale fundamentale, politica de securitate națională, surse de insecuritate – amenințări, pericole, riscuri sau factori de risc la adresa intereselor naționale (securității naționale), dimensiuni ale securității naționale, strategii de securitate ș.a.

Siguranța și securitatea sunt identice sau diferite?

Diferite, dar complementare...

Provocările de *securitate* și *siguranță* se numără printre cele mai presante probleme din timpurile moderne. Cu toate acestea, *siguranța* și *securitatea* nu sunt identice, ele fie diferă din perspectiva subiectului și obiectului sau pot fi complementare, plus că aceste concepte au o semnificație diferită pentru persoane și state. Utilizarea sinonimă a acestor termeni poate cauza confuzii privind aprecierea stării de securitate sau evaluarea mediului de securitate. *A fi în siguranță* poate însemna o stare de securitate, dar *starea de securitate* nu înseamnă neapărat că suntem în siguranță. De exemplu, instalând sisteme de securitate, cum ar fi camere video sau sisteme de alarmă pentru a proteja proprietățile, casele, vehiculele, avem speranța că descurajăm furtul. Deși aceste mecanisme ne pot oferi o măsură temporară de confort, totuși acestea nu întotdeauna sporesc siguranța. Un sistem de alarmă nu poate să garanteze că persoana va fi protejată de anumite vătămări sau daune, la fel cum o cameră ascunsă nu poate preveni brutalitatea poliției.

Principala diferență dintre *siguranță* și *securitate* constă în natura amenințării, intenționată sau neintenționată. Majoritatea provocărilor de securitate contemporane implică atât *aspecte de securitate*, cât și *aspecte de siguranță*. Să luăm, spre exemplu, dezastrul nuclear de la Fukushima,

³ *Concepția de Securitate Națională*. Parlamentul Republicii Moldova. Lege nr. 112 din 22.05.2008. În: Monitorul Oficial, Nr. 97-98 din 03.06.2008.

Japonia, din 2011. Un cutremur care a dus la un tsunami și a provocat o criză nucleară. Aspectul siguranței ar putea fi evident aici. Fenomenele naturale neintenționate au cauzat daune centralei nucleare și au pus în pericol sănătatea publică. Cu toate acestea, nu putem trece cu vederea factorul uman. Aspectul de securitate aici este omul. Cum ar fi tehnicienii și reprezentanții guvernului, acțiunile cărora au contribuit parțial la desfășurarea evenimentelor. Acest exemplu demonstrează că trebuie să ne concentrăm atât pe aspecte de siguranță, cât și de securitate pentru a înțelege dezastrul în totalitate.

Atunci când vorbim de sisteme de securitate, noțiunea de *securitate* presupune și totalitatea de instituții (din sectorul de securitate), dar și cadrul politico-juridic care vine să apere valorile naționale în fața pericolelor, riscurilor sau amenințărilor, asigurând existența unui sentiment de încredere și *siguranță* cetățenilor săi. În ceea ce privește termenul de *siguranță* din perspectiva sistemului de securitate, anterior acesta a fost mai des utilizat cu privire la un organ de stat cu atribuții de a apăra ordinea și liniștea publică (de exemplu, servicii de informații sau poliție). Corespunzător, din perspectiva sistemului de asigurare a ordinii publice, *siguranța* se referă la evitarea accidentelor și *securitatea* la prevenirea infracțiunilor.

Astfel, **siguranța** este condiția de a fi protejat de vătămări sau alte rezultate nedorite, cauzate neintenționat.

Securitatea este condiția de a fi protejat de daune sau alte rezultate nedorite, cauzate de acțiuni sau comportamente umane intenționate.

La prima vedere, s-ar părea că aceste definiții au un caracter abstract, însă o astfel de abordare reiese din faptul că *problemele de siguranță* și *securitate* variază de la o țară la alta și s-a schimbat mult de-a lungul istoriei. La nivel general, poate fi protejat orice obiect, fie el material sau imaterial, pe care ființele umane îl prețuiesc. În practică, acest lucru funcționează astfel: **(1)** ne prețuim sănătatea, așa că facem mișcare și mâncăm alimente sănătoase pentru a nu ne îmbolnăvi – protecția sănătății ca o problemă importantă de *securitate* sau asigurarea securității sănătății; **(2)** însă din perspectiva *siguranței*, ne asigurăm că producătorii de alimente respectă proceduri stricte de siguranță, astfel încât alimentele pe care le consumăm să fie sigure.

Siguranța și *securitatea* sunt factori fundamentali de supraviețuire pentru ființele umane. Individul trebuie să-și asigure nevoile de bază în ceea ce privește hrana și adăpostul și își dorește să fie protejat de violență și dezastru naturale, acestea fiind componente ale *securității umane*. Securitatea umană subliniază legăturile complexe, de multe ori ignorate sau subestimate, între dezarmare, drepturile omului și dezvoltare. Unele state au integrat aspecte ce țin de securitatea umană în cadrul politicilor sale de securitate (de exemplu, Canada, Norvegia și Japonia)⁴. Această tendință este determinată și de faptul că garantarea securității rezidă nu numai în puterea militară, dar și în asigurarea condițiilor favorabile – de ordin social, politic, economic și de mediu. De aici și responsabilitatea statului de a asigura securitatea națională în așa fel încât indivizii să capete abilități de a face față amenințărilor. **Din această perspectivă, putem spune că conceptele de securitate și siguranță** sunt contigue (apropiate).

Câte dimensiuni are securitatea?

Cinci dimensiuni fundamentale... multe sectoare...

Până nu demult discursurile oficiale începeau tradițional cu afirmația că statele se află în plină „eră informațională”, ceea ce înseamnă că un astfel de mediu de securitate trebuie privit mai larg, dintr-o perspectivă pluridimensională, datorită proceselor sociale cu care se confruntă la începutul mileniului III: agresiunile informaționale, amenințările transfrontaliere, corupția, crizele de identitate, insecuritatea economică și terorismul. Actualmente, dincolo de amenințările hibride, consecințele pandemiei de tip COVID-19 evidențiază că securitatea nu este numai *militară*, dar se extinde prin introducerea a noi dimensiuni/sectoare: *politică, economică, socială și ecologică*, chiar și *psihologică* sau *culturală*. Aceste dimensiuni ale securității pot cuprinde și alte sectoare precum: securitatea resurselor, securitatea frontierei, securitatea demografică, securitatea energetică, securitatea geostrategică, securitatea informațională, securitatea alimentară, securitatea sănătății, securitatea etnică, securitatea mediului, securitatea cyber etc.

⁴ Remacle E. Approaches to Human Security: Japan, Canada, and Europe in Comparative Perspective. In: The Journal of Social Science, 2008, No 66, pp. 5-34.

Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova stabilește că *securitatea națională se realizează prin măsuri adecvate de natură politică, economică, diplomatică, socială, juridică, educativă, administrativă și militară, prin activitatea de informații, contrainformații, precum și prin gestionarea eficientă a crizelor, în conformitate cu legislația în vigoare și prevederile dreptului internațional*. Acest fapt evidențiază *caracterul comprehensiv* al securității naționale.

Noțiunea de *securitate comprehensivă* este utilizată destul de des în limbajul de profil, de exemplu Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova (adoptată în 2011) are un caracter comprehensiv, adică se referă la mai multe sectoare ale securității și, respectiv, presupune mai multe arii de intervenții în asigurarea securității naționale, dincolo de dimensiunea militară. Termenul își are originea în Japonia și a fost formulat pe fondul transformării acesteia într-o putere economică – Japonia considerând domeniul economic ca fiind cel mai important aspect al securității.

Aspectul practic al securității comprehensive este determinat de amenințările la care răspunde modelul de securitate creat, și anume: (-) amenințări de natură politică, între care instabilitatea politică internă, eșecul statului, terorismul, abuzul drepturilor omului etc.; (-) amenințări de natură economică, de genul sărăciei, creșterii diferențiate dintre țările sărace și cele bogate, crizele financiare internaționale, impactul unor state puternice economic asupra țărilor instabile vecine; (-) amenințări la adresa mediului, în categoria cărora pot fi incluse dezastrele nucleare, schimbările ecologice globale, degradarea pământului, apelor, lipsa hranei și a altor resurse; (-) amenințări de natură socială, între care pot fi enumerate conflictele majoritare (minoritare), suprapopularea, crima organizată, traficul de droguri transfrontalier, comerțul ilegal, imigrația masivă necontrolată și epidemiile etc.

II. POLITICA DE SECURITATE NAȚIONALĂ

De ce statele au nevoie de o politică națională de securitate?

State diferite... nevoi diferite...

Politica de Securitate Națională (PSN) a unui stat este orientată spre desfășurarea eficientă a sistemului securității naționale. Iar principala menire a componentelor sistemului de asigurare a securității naționale constă în analiza și aprecierea amenințărilor, elaborarea măsurilor adecvate pentru localizarea și neutralizarea acestora. Centrul de la Geneva cu privire la Controlul Democratic al Forțelor Armate (DCAF) consideră că politica de securitate națională este un cadru prin care o țară produce securitate pentru un stat și pentru cetățenii săi.

2017. În fața sediului CID NATO, înaintea vizitei de studiu în România

PSN RĂSPUNDE LA URMĂTOARELE ÎNTREBĂRI:

- (-) Care este poziția politică și geostrategică a statului în lume?
- (-) Care sunt interesele naționale legitime în interiorul statului și care din interesele lui naționale sunt recunoscute în afara hotarelor sale?
- (-) Cine-i sunt aliații și partenerii?
- (-) În ce constau amenințările reale și potențiale la adresa intereselor persoanei, societății și statului?
- (-) Care-i statutul statului? Este o supraputere, un stat mare, un centru de importanță regională sau este un teritoriu demarcat ce corespunde doar determinativului „stat în curs de dezvoltare”?

Răspunsul la aceste întrebări formează cadrul conceptual al securității naționale și contribuie la trasarea căilor de asigurare a acesteia.

În plus, PSN trebuie să se concentreze pe trei interese fundamentale de securitate: (-) protejarea cetățenilor săi atât în teritoriul țării, cât și în străinătate; (-) asigurarea că țara nu este o sursă de amenințare la adresa partenerilor săi sau la adresa securității regionale și internaționale; (-) să contribuie la edificarea securității internaționale.

Principalul beneficiu al unei PSN este de a avea obiective clar definite în baza unei înțelegeri comune a intereselor importante ale țării și a unei înțelegeri exacte a modului de utilizare a instrumentelor disponibile pentru realizarea sau protejarea acestora. Totodată, PSN nu poate fi statică, iar adaptarea ei la noile circumstanțe și revizuirea permanentă este un imperativ. Schimbările strategice sau geopolitice pe plan extern, în special discontinuitățile profunde pe plan internațional, cauzate de războaie, apariția sau dispariția statelor sau alianțelor, deseori vor duce la reformularea substanțială a politicii de securitate. De asemenea, o reformulare sau reorientare substanțială a PSN poate fi cauzată și de schimbări interne, atunci când guvernarea este preluată de noi forțe politice, se adoptă o nouă Constituție, sau ca reacție de răspuns la provocările majore din exterior. În cadrul abordării conceptuale a politicii de securitate practic este imposibil să se facă o delimitare între politica internă și cea externă, între metodele de forță și cele pașnice, folosite pentru asigurarea securității naționale și internaționale. PSN poate fi extinsă de la accentul exclusiv pe protecția

stabilității statului și a regimului politic spre includerea unor aspecte legate de bunăstarea populației și drepturile omului.

Având în vedere asocierea dintre PSN și Politica de Apărare (PA), Strategia națională de apărare a Republicii Moldova, adoptată în 2018, stabilește că *apărarea este un domeniu fundamental și distinct al securității naționale, care se află într-o relație de interdependență cu procesele de dezvoltare a statului pe dimensiunile: politică, socială, economică, tehnologică, militară, diplomatică, informațională și instituțională. Totodată, apărarea reprezintă o condiție necesară pentru asigurarea prosperității economice și a dezvoltării societății în ansamblu.*

O politică națională de apărare coerentă este una dintre politicile sectoriale fundamentale din sectorul de securitate. Politicile de apărare ar trebui să decurgă din politicile și strategiile naționale de securitate deja adoptate.

De regulă, un stat poate să aleagă una din următoarele variante pentru a-și asigura apărarea națională:

- **singur** (statut de *neutralitate*, fie o *doctrină a luptei întregului popor*),
- **împreună cu alte state** (apărarea colectivă).

În contextul mediului actual de securitate, nu putem neglija faptul că statele nu pot să-și asigure securitatea *singure*, chiar dacă și-au declarat statut de neutralitate, cum este Republica Moldova. În acest caz, **formula parteneriatului** (ca element pregătit pentru o eventuală integrare într-o organizație politico-militară) sau semnarea **tratatelor bilaterale** sunt apreciate ca soluții de

moment. De aceea, perspectiva de colaborare cu NATO, spre exemplu, reflectă *formula parteneriatului* și are un rol major în derularea și oferirea de asistență necesară statelor interesate în procesele de reformă **în sectorul de securitate**, dar nu fac parte din componenta *apărarea colectivă*, cu accent pe sectorul de securitate și apărare prin prisma cooperării și a acțiunilor comune. Însă, din perspectiva PSN, Republica Moldova participă în cadrul instituțiilor internaționale de *securitate colectivă*, cum ar Organizația Națiunilor Unite (ONU).

Care sunt componentele sistemului național de securitate?

Una politico-juridică și alta instituțională...

Funcționalitatea sistemului național de securitate depinde de obiectivul final al politicii de securitate, care nu trebuie abordat abstract. Astfel, sistemul de asigurare a securității naționale presupune crearea unui mecanism de elaborare a politicii și a strategiei statului în domeniul asigurării securității naționale și de implementare a acestora prin intermediul anumitor instituții și persoane. Tradițional, sistemul cuprinde structurile organizatorice corespunzătoare, cu anumite conexiuni și relații între ele, care asigură îndeplinirea sarcinilor speciale, din punct de vedere ideologic. Este vorba de factorul politic (ideologii, politicienii și partidele politice) și de forțele armate – ca instituții ale statului ideologic. Respectiv, *politica de securitate națională* este privită ca un set de standarde pentru procesul decizional, un punct de referință general acceptat pentru factorii de decizie în abordarea și reacția de răspuns la evenimentele ce prezintă amenințări, riscuri, provocări sau oportunități pentru securitatea țării.

Cadrul politico-juridic al sistemului național de securitate se referă la: *Constituția Republicii Moldova* (1994); *Concepția de Securitate Națională* (2008); *Doctrina militară a Republicii Moldova* (1995); *Legea privind organele securității statului* (1995); *Legea securității statului* (1995); *Legea cu privire la apărarea națională* (2003), cu modificările aprobate de Parlament la 15.07.2016; *Concepția reformei militare* (2002); *Strategia securității naționale a Republicii Moldova* (2011); *Analiza Strategică a Apărării* (2011, parțial secretizată); *Strategia Securității Energetice* (până în 2030), *Strategia Națională de Apărare* (2018); *Programul național e implementare*

a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea pentru anii 2018-2021, alte legi, strategii sectoriale și programe de guvernare.

Constituția, art. 108. Forțele armate:
**„Forțele armate sunt subordonate exclusiv voinței
 poporului pentru garantarea suveranității, a
 integrității teritoriale a țării și a democrației
 constituționale”.**

Constituția Republicii Moldova consfințește un șir de valori și principii supreme pentru statul Republica Moldova și conține o normă specifică care determină caracterul distinct al politicii de securitate și apărare a statului. Această normă prevede statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova și declarația că „Republica Moldova nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său” (art. 11 din Constituție). Secesionismul, staționarea ilegală a forțelor armate străine pe teritoriul țării, blocajele și presiunile economice și politice la care este supusă Republica Moldova, au redus esențial din viabilitatea și eficiența acestui principiu al politicii externe de securitate și apărare, determinând oportunitatea reconceptualizării statutului de neutralitate permanentă, consacrat în Constituția Republicii Moldova.

Dincolo de cadrul de politici existent, situația actuală, atât la nivel național, cât și regional, impune necesitatea de a adopta noi documente conceptuale și strategice de securitate națională. Mai mult decât atât, experții susțin că merită să fie încurajat și promovat procesul de planificare strategică și de modelare a unei politici de apărare și de securitate de viitor, care să includă și termenii de reziliență la războaie neconvenționale de tip nou (*hibride, proxy, informaționale*). Este o sarcină aparte nu doar pentru autorități, responsabili din ministere și agenții guvernamentale, deputați în parlament, dar și pentru societatea civilă, mediul academic și universitar, comunitatea de experți și mass-media. Metodologic, noile concepte strategice ale conducerii Republicii Moldova trebuie elaborate în consens cu varianta integrată de abordare europeană a politicii externe, de apărare și securitate. Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, dar și cadrul actual de cooperare internațională în domeniul apărării și securității cu NATO și statele sale membre, creează oportunități importante în acest sens, care trebuie valorificate⁵.

5 Cibotaru V., Popescu N. *Revizuirea politicii de apărare și securitate a Republicii Moldova*. Notă analitică,

CADRUL INSTITUȚIONAL

Instituțiile de securitate, apărare și ordine publică și subdiviziunile acestora (*)	Instituții din domeniul justiției	Instituții de coordonare a politicilor și cu funcție de negociere a conflictelor
<ul style="list-style-type: none"> • Ministerul Apărării <ul style="list-style-type: none"> *Academia Militară „Alexandru cel Bun” • Armata Națională • Ministerul Afacerilor Interne <ul style="list-style-type: none"> *Inspectoratul General al Poliției *Inspectoratul General al Poliției de Frontieră *Departamentul Trupelor de carabinieri *Inspectoratul General pentru Situații de Urgență *Biroul Migrație și Azil *Academia de Poliție „Ștefan cel Mare” *Colegiul Național al Poliției de Frontieră • Serviciul Vamal • Serviciul de Protecție și Pază de Stat • Serviciul de Informații și Securitate 	<ul style="list-style-type: none"> • Ministerul Justiției • Centrul Național Anticorupție • Procuratura Generală 	<ul style="list-style-type: none"> • Cancelaria de Stat, prin intermediul Biroului politici de reintegrare ca parte integrată • Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene

Concepția Securității Naționale sau Strategia Securității Naționale – care este mai importantă?

Ambele sunt relevante... depinde de maturitatea sistemului de securitate...

Noțiunea de *concept* (lat. *conceptum* = cugetat, gândit) reflectă capacitatea gândirii de a identifica, descoperi, proiecta și construi. *Conceptul* nu este însă totdeauna foarte precis în ceea ce privește sfera de cuprindere și delimitările necesare. De aceea, când se elaborează o Concepție a securității naționale (în continuare *Concepție*) sau a oricărui alt domeniu de activitate, este necesar ca noțiunile cu care se operează să fie bine definite. Aceasta facilitează înțelegerea corelației dintre două sau trei noțiuni utilizate în cadrul aceluiași concept. De exemplu, astăzi sunt actuale dezbaterile privind înțelesul noțiunilor de securitate națională și interes național, de aceea definirea lor în cadrul Concepției de securitate națională permite stabilirea strictă a obiectivelor politicii de securitate națională. De asemenea, Concepția poate constitui pilonul de elaborare a unei Strategii de securitate națională.

DE CE AU STATELE NEVOIE DE O CONCEPȚIE A SN?

- să le dea guvernelor posibilitatea de a aborda toate amenințările într-o manieră coerentă
- să crească eficiența sectorului de securitate prin optimizarea contribuțiilor tuturor actorilor din acest domeniu
- să vegheze la aplicarea politicii naționale
- să construiască consensul pe plan intern
- să întărească încrederea și cooperarea la nivel regional și internațional

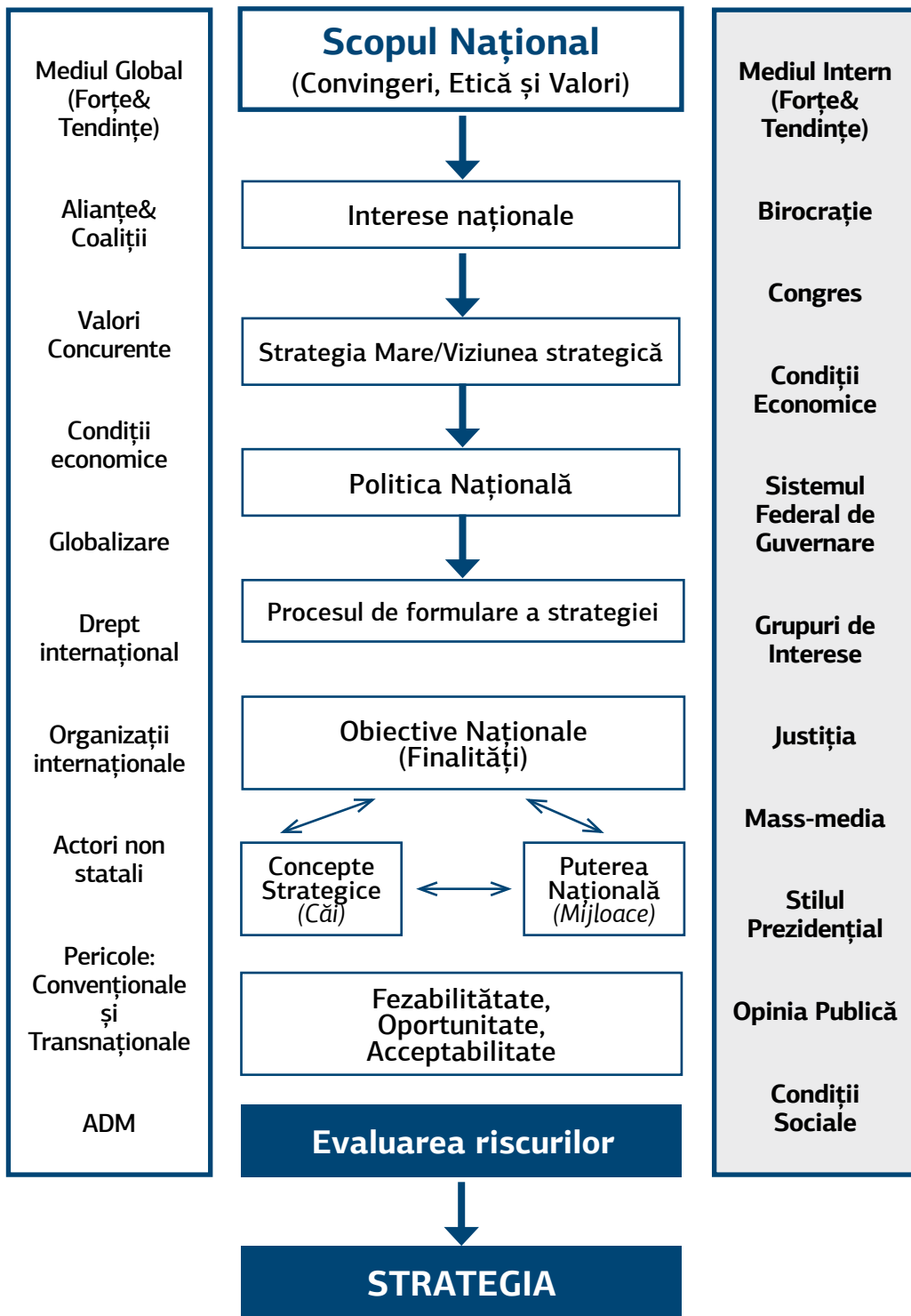
În același timp, în viața socială, politică, economică, precum și în administrarea unui stat a devenit actuală utilizarea conceptului de *strategie*, depășind limitele de utilizare, rezervate fenomenului militar. Aceasta este, de regulă, definită drept arta de a combina operațiile pentru atingerea unui obiectiv.

Există multe definiții date strategiei, care crează confuzii. În varianta clasică, *strategia* presupune totdeauna *un adversar*, iar în condițiile actuale de securitate, *adversar nu înseamnă neapărat o entitate fizică ostilă și periculoasă, acesta poate fi un sistem de provocări, amenințări și vulnerabilități*. De aceea, în cadrul politicii de securitate națională *strategia* este o combinație între (1) scopuri finale sau obiective, (2) modalități de realizare a acestora (exprimate adesea prin concepte) și (3) mijloace sau resurse ce pot fi mobilizate pentru atingerea obiectivelor selecționate prin prisma metodelor de angajare. Reieșind din cele trei variabile, procesul strategic este privit drept un complex de răspunsuri simultane la trei tipuri de întrebări: (1) care sunt scopurile ce trebuie atinse; (2) care sunt mijloacele aflate la dispoziție (extinse sau potențiale) ce pot fi mobilizate în vederea atingerii acestor scopuri; (3) care sunt modalitățile prin care mijloacele respective pot fi utilizate pentru a atinge obiectivele date. Deși la prima vedere s-ar părea că nu este complicat de a răspunde la aceste întrebări, totuși complexitatea procesului strategic derivă din dificultatea de a răspunde ușor la aceste întrebări, dar și din caracterul integrator al strategiei. De exemplu, Strategia de Securitate Națională a SUA cuprinde trei tipuri de strategii: strategia economică, strategia culturală și strategia militară. Deși nu este vorba de ceva nou în politica de securitate națională (și Imperiul Roman avea trei axe în dominarea politică: militară, culturală și economică), totuși aici este importantă abordarea integrală a unei strategii privind securitatea națională.

Caracterul strategiei de securitate națională rezultă din caracterul național al politicii pe care o deservește. În acest context, amintim că unele state elaborează, în cadrul politicii de securitate, mai întâi Concepția securității naționale, care servește ca bază pentru elaborarea Strategiei securității naționale, în cadrul căreia sunt desfășurate, spre exemplu, principiile de realizare a Concepției, direcțiile de acțiune și mecanismul de control.

În general, Strategia securității naționale este un document programatic, cu caracter public, componentă a actului de guvernare elaborat pe termen mediu, care sintetizează obiectivele, definește provocările la adresa securității naționale, indică direcțiile de acțiune strategică pentru instituțiile implicate în asigurarea stării de securitate, asigură resursele de securitate și stabilește competențele și răspunderile. În noul mediu de securitate, statele în calitate de actori politico-militari își definesc strategiile de securitate națională în funcție de oportunități și posibilități, resursele informaționale, energetice și umane de care dispun.

MODEL DE FORMULARE A STRATEGIILOR

De ce *interesul național* este fundamentul politicii de securitate?

În primul rând, *politică de securitate națională* este un ansamblu de concepte, de norme juridice și de acțiuni orientate spre promovarea și protejarea *intereselor naționale*...

În al doilea rând, conceptul de *interes național* se regăsește în definiția *securității naționale* ca factor ce stă la baza consensului național, pentru că, atunci când este vorba despre interesul național, toți cetățenii țării sau marea lor majoritate sunt de acord să depună eforturi susținute pentru atingerea unor obiective strategice, să acționeze uniți și solidari în aceeași direcție, să se supună conștient măsurilor adoptate de guvernanți pentru a asigura dezvoltarea durabilă și securitatea țării. De aceea, astăzi găsim în concepțiile de securitate ale diferitor state formulări cu referire la interesele lor naționale și strategii de protejare a acestora. Ca urmare, ambele concepte presupun un oarecare efort al națiunii, care nu este lipsit de pericole și riscuri.

Un interes național este un bun public care îi preocupă pe toți, sau pe cei mai mulți cetățeni; **un interes național vital** este acel interes pentru care ei sunt gata să-și verse sângele și să-și cheltuiască bogăția pentru a-l apăra. Interesele naționale combină, de regulă, securitatea cu preocupările materiale, pe de o parte, și preocupările morale și etice, pe de altă parte.

Samuel Huntington

În procesul de elaborare a unei strategii de securitate națională, *interesele naționale* de securitate trebuie să derive din interesul fundamental în conformitate cu politica națională. Aceste interese de securitate națională oferă mai multe detalii cu privire la nevoile și aspirațiile națiunii/cetățenilor, ținând cont de relația dintre aspectele interne și externe ale securității naționale și sunt, astfel, punctul de pornire în definirea obiectivelor strategice. Interesele naționale sunt considerate acele provocări care îngrijorează toți cetățenii.

Din perspectiva politicii de securitate națională, prin *interesul național* avem în vedere o sumă de interese care converg spre asigurarea, pe de o

parte, a securității, iar pe de altă parte, a bunăstării statului. În consens cu politica de apărare, fiecare stat vizează să-și protejeze interesele fundamentale, de fapt, interesele naționale care pot fi împărțite în:

(-) *interese vitale* – privesc integritatea teritoriului național, liberul exercițiu al suveranității și al protecției populației sale;

(-) *interese strategice* – rezidă cu prioritate în menținerea păcii în lume și în apărarea spațiilor esențiale pentru activitățile economice ale țării și a libertății schimburilor sale (de exemplu, statele colaborează pentru a asigura securitatea energetică – cadrul de colaborare dintre Uniunea Europeană și Federația Rusă – relație de interdependență);

(-) *interese de putere* – decurg din responsabilitățile pe care statul și le asumă pe arena internațională sau într-o regiune anumită prin influență politică (de exemplu, conceptul *vecinătatea străină* în politica de securitate a Federației Ruse vizavi de spațiul post-sovietic – promovarea relației de dependență și influență unilaterală).

Interesele naționale pot fi de natură **economică, politică, socială, militară etc.**, iar din perspectiva timpului de realizare pot fi clasificate în: interese pe termen scurt; interese pe termen mediu; interese pe termen lung.

STRATEGIA SECURITĂȚII NAȚIONALE, 2011:

Interesele naționale vitale ale Republicii Moldova rezidă în asigurarea și în apărarea independenței, suveranității, integrității teritoriale, a frontierelor inalienabile ale statului, a siguranței cetățenilor, în respectarea și în protejarea drepturilor și a libertăților omului, în consolidarea democrației, ceea ce permite dezvoltarea unui stat de drept și a unei economii de piață.

În *Strategia națională de apărare a Republicii Moldova* este indicat că la baza dezvoltării sistemului național de apărare vor sta valorile și interesele Republicii Moldova, enunțate în Strategia securității naționale. Respectiv, interesele naționale țin de: (1) asigurarea caracterului suveran, independent, unitar și indivizibil al statului; (2) garantarea dezvoltării stabile și durabile a statului; (3) integrarea europeană; (4) reintegrarea teritorială; (5) prosperitatea cetățenilor; (6) participarea la asigurarea securității

internaționale. Valorile și interesele definite vin să reflecte fermitatea statului în vederea stabilirii unui mediu în care cetățenii să poată trăi în securitate și prosperitate.

Astfel, *interesul național* reflectă aspirațiile unui popor de a ocupa, în comunitatea mondială, locul care corespunde la maximum tradițiilor sale cultural-istorice și spirituale, asigurând realizarea deplină a potențialului său. Institutul politic principal abilitat cu definirea interesului național, exprimarea și susținerea lui este statul. În același timp, interesul național se află în conexiune cu politica externă, fiind exprimată sau de stat, sau de liderii politici, dar ține și de politica internă.

2017. Vizita de studiu pentru jurnaliști în România, organizată de CID NATO

AGENDA DE SECURITATE: 10 SUBIECTE-CHEIE

1. De ce Republica Moldova are nevoie de Armată?

Una din tezele false, promovată inclusiv de anumiți actori politici de la Chișinău, este cea că Republica Moldova nu are nevoie de armată. Pentru că nu ar avea cu cine lupta și pentru că este un stat neutru. Prin urmare ar trebui să se dezarmeze.

Narațiunea face parte din acțiunile concertate, parte a unor campanii propagandistice, care urmăresc să slăbească statul Republica Moldova.

Nevoia existenței armatei naționale este incontestabilă, iar prezența trupelor paramilitare în stânga Nistrului, inclusiv a contingentului armatei ruse, este un argument de primă importanță al nevoii păstrării armatei naționale, în toată plenitudinea structurilor sale clasice.

Conform Barometrului Opiniei Publice din 2020, 43,8% dintre respondenți au încredere în armată. Totuși aceasta este subestimată în R. Moldova atât de autorități, cât și de cetățeni din perspectiva capacității de apărare, dovadă fiind subfinanțarea cronică, dar și lipsa de discuții publice pe teme asimilate domeniului. Rolul armatei, însă, rămâne a fi extrem de important, mai ales într-un stat confruntat cu multiple riscuri și amenințări. Conflictul armat din regiune, prezența de trupe străine pe propriul teritoriu, prezența unor elemente clare de război hibrid, dar și multiple vulnerabilități economice și politice – sunt doar câteva argumente care demonstrează că armata trebuie să aibă rolul de garant al apărării statului, fiind singura instituție care poate să prevină și să anihileze amenințările cu caracter militar, dar și pe cele asimetrice.

Provocări suplimentare la adresa securității naționale și umane în R. Moldova au apărut chiar și urmare a crizei pandemice, iar armata este instituția cea mai indicată să sprijine autoritățile în astfel de crize, pentru că are cea mai vastă experiență în gestionarea unor dezastre naturale sau a altor situații excepționale. Cu toate acestea, rolul armatei nu a fost revizuit la Chișinău nici după agravarea situației de securitate din regiune, nici după apariția acestor noi provocări dictate de criza sanitară.

Nu este de neglijat nici rolul armatei în promovarea politicii externe a statului. Prin participarea la misiuni de menținere a păcii sub egida ONU, NATO sau UE, armata R. Moldova își poate demonstra calitatea de partener de încredere, instituție care poate pune umărul la asigurarea stabilității și a păcii la nivel regional sau chiar internațional. Participarea la misiuni și operații internaționale aduce și alte beneficii, pentru că este o investiție pe termen lung și oferă o șansă unică pentru dezvoltarea capacităților armatei naționale, preluarea unor practici și standarde internaționale în cel mai eficient mod.

Doar o armată bine organizată din punct de vedere operațional, o armată combativă, pro-activă, atractivă, cu tehnică modernă în dotare și cu efectiv militar consolidat poate îndeplini eficient misiunile și oferi un caracter predictibil țării în fața partenerilor.

2015. Vizita de studiu a jurnaliștilor moldoveni la misiunea KFOR sub administrația ONU, condusă de NATO

Așadar, pentru a răspunde tuturor provocărilor lumii moderne, Republica Moldova nu doar că ar trebui să-și păstreze armata, ci și să se îngrijească cum să-și modernizeze armata, împreună cu întreg sistemul ei de securitate. Modernizarea presupune actualizarea documentelor conceptuale, urmată de ajustarea cadrului instituțional, dotarea în conformitate cu stadiul actual al progresului, inclusiv tehnologic, precum și adaptarea la cerințele contemporane pentru a fi competitivă și, nu în ultimul rând, dezvoltarea capacităților nu doar militare, ci și civile pe potriva pericolelor.

LEGEA NR. 345 DIN 25-07-2003 CU PRIVIRE LA APĂRAREA NAȚIONALĂ

Art.32. -

- (1) Armata Națională este componenta de bază a Forțelor Armate, care asigură, pe timp de pace și de război, integrarea într-o concepție unitară a activităților tuturor forțelor care participă la acțiunile de apărare a țării.
- (2) Misiunea principală a Armatei Naționale constă în asigurarea apărării naționale prin prevenirea, contracararea și anihilarea amenințărilor și agresiunilor cu caracter militar îndreptate împotriva țării.

Art.33. -

- (1) Armata Națională se folosește în corespundere cu destinația ei constituțională în scopul garantării suveranității, independenței, unității și integrității teritoriale a țării și democrației constituționale.
- (2) Folosirea Armatei Naționale în soluționarea problemelor ce nu țin nemijlocit de apărarea statului se efectuează în exclusivitate în temeiul hotărârii Parlamentului, iar în situații extreme, prin decretul Președintelui Republicii Moldova.
- (3) Participarea unor unități (subunități) ale Armatei Naționale în afara teritoriului țării cu efective, armament și tehnică militară la exerciții militare comune cu unități militare ale altor state se aprobă de către Comandantul Suprem al Forțelor Armate.

2. Neutru, deci în siguranță – o mare confuzie?

Proclamându-și cu câteva decenii în urmă neutralitatea permanentă prin Constituție, R. Moldova a urmărit să obțină un mecanism eficient de apărare a suveranității sale, dar s-a pomenit cu o desconsiderare clară a acestui statut chiar din partea uneia din marile puteri limitrofe. Federația Rusă continuă să ofere constant sprijin forțelor militare ale regiunii nerecunoscute din estul țării, iar acest lucru, alături de nerecunoașterea internațională, face ca neutralitatea R. Moldova să fie considerată mai mult formală decât reală. Fiind așadar mai degrabă autodeclarată decât respectată de Rusia și nerecunoscută de unii actori internaționali, neutralitatea moldovenească oferă o protecție slabă statului, iar în caz că ar fi încălcată de vreun alt actor, nu ar aduce după sine în mod implicit și o acuzație de încălcare a dreptului internațional. Acest lucru reduce substanțial din credibilitatea statutului. Mai mult, simpla prezență a trupelor ruse dislocate în Transnistria face ca o condiție esențială a „neutralității permanente” din Constituția R. Moldova, și anume cea de neadmitere a prezenței unor trupe străine pe teritoriul ei, să nu poată să fie îndeplinită.

Un stereotip propagandistic pe larg răspândit e cel că o țară neutră nu poate colabora cu alianțe și organizații militare. Multiplele exemple ale unor state neutre precum e Finlanda, Austria, Elveția, Republica Irlanda, Liechtenstein, Malta, Serbia sau Suedia demonstrează, pe de altă parte, că și un stat neutru are nevoie de dezvoltarea capacităților sale militare și a capacităților de reacție la orice tip de agresiune. La fel, experiența statelor neutre,

2015. Vizita de studiu a jurnaliștilor moldoveni la misiunea KFOR sub administrația ONU, condusă de NATO

dar membre ale UE și care au menținut mereu o cooperare activă cu NATO, demonstrează Republicii Moldova că neutralitatea nu înseamnă pasivitate în dezvoltarea forțelor armate, mai ales în condițiile de transformare a sistemului internațional contemporan.

În spațiul european post-sovietic, doar Ucraina și R. Moldova nu au aderat la vreun bloc politic internațional. Republica Moldova pare totuși să înțeleagă valoarea unei relații bune cu NATO, atât pentru a se apropia de comunitatea euro-atlantică a țărilor aliate, cât și pentru a-și îmbunătăți instituțiile de securitate și apărare. Cooperarea Republicii Moldova cu NATO, în cadrul prevederilor constituționale ale neutralității, este benefică pentru securitatea națională, pentru că amplifică cooperarea cu mediul internațional și demonstrează că politica de neutralitate nu exclude principiul de solidaritate, inclusiv pentru consolidarea securității internaționale. Astfel, Republica Moldova contribuie la operațiunea condusă de NATO în Kosovo pentru asigurarea securității regionale și cooperează cu aliații și partenerii în multiple domenii, de la eficientizarea capacităților antiteroriste la îmbunătățirea securității frontierei și a infrastructurii naționale. Republica Moldova colaborează cu NATO și în vederea consolidării mecanismelor de control asupra mărfurilor de dublă destinație, a combaterii traficului de persoane și droguri, combaterii spălării banilor, crimei organizate și protecției împotriva atacurilor cibernetice.

În condițiile globalizării și ale avansării amenințărilor hibride, un stat mic ca R. Moldova pur și simplu nu-și poate permite să se opună de una singură amenințărilor la adresa securității sale. A fi țară neutră nu presupune izolare, și nici pasivitate.

Finlanda, Austria, Elveția, Republica Irlanda, Liechtenstein, Malta, Turkmenistan, Serbia, Suedia cooperează activ cu NATO prin intermediul Programul Parteneriat pentru Pace, prin diferite mecanisme, cum ar fi consultări pe probleme de securitate în cadrul Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic (CPEA), Planurile de acțiuni individuale ale Parteneriatului (IPAP) privind crearea și dezvoltarea instituțiilor de apărare (Planul de Acțiuni al Parteneriatului pentru Dezvoltarea Instituțiilor de Apărare [PAP-DIB]), de combatere a terorismului (PAP-T), Programul de Sporire a Educației de Apărare și Dezvoltarea Integrității (DEEP-BI), precum și prin programe de consultare și expertiză privind securitatea cibernetică, contracararea terorismului internațional, combaterea proliferării armelor de distrugere în masă și altele.

3. Cum își proiectează NATO „umbrela de securitate”?

Pentru un stat afectat de probleme grave economice și de corupție, și care se confruntă, inclusiv datorită amplasării sale geostrategice, cu multiple amenințări la adresa securității, cooperarea și asistența externă sunt extrem de importante, mai ales în sectoare ca cel de securității. Totodată, cooperarea Republicii Moldova cu Alianța Nord-Atlantică, precum și cu alte organizații internaționale, corespunde interesului național și nu contravine cadrului juridic al neutralității constituționale.

Pentru a proiecta stabilitate în cooperarea cu partenerii și vecinii săi, Alianța a lansat mai multe programe de cooperare, între ele și Programul Parteneriat pentru Pace. Este în interesul Alianței Nord-Atlantice să aibă în vecinătatea sa state pașnice, stabile și prospere, precum și parteneri de încredere și previzibili. Republica Moldova face parte din rândul acestor parteneri, fiind la frontieră cu România, stat-membru al NATO și UE. Pe parcursul celor 25 de ani de cooperare practică cu NATO, Republica Moldova și-a ajustat cadrul de colaborare în funcție de necesitățile sale, mecanismele oferite de Parteneriatul pentru Pace, precum și de circumstanțele interne și externe, care la fel sunt importante.

NATO și Republica Moldova cooperează activ în domeniul reformelor democratice, instituționale și de apărare și au pus bazele unei cooperări practice în multe alte domenii. Sprijinul pentru eforturile de reformă și pentru

2016. Participarea jurnaliștilor moldoveni la summitul NATO din Varșovia

consolidarea capacităților în domeniul apărării și securității reprezintă o prioritate pentru Alianță. De asemenea, NATO oferă suport funcționarilor publici, societății civile și mass-media. Pe lângă faptul că ajută R. Moldova să-și formeze propriul sistem de securitate, Alianța îi oferă de asemenea și asistență în domeniul social, prin inițiative și instruirii care au rolul să ajute statul să depășească orice tip de pericol, nu neapărat militar.

Inițiativele și proiectele NATO se adresează tuturor categoriilor de cetățeni și răspund provocărilor și amenințărilor cu care se confruntă țara, dar și amenințărilor la nivel regional sau internațional (problema ecologică, terorismul, traficul ilegal, crimele cibernetice, asistența în situații de criză etc.).

Dezvoltarea capacităților de răspuns la provocări și colaborarea cu partenerii sunt esențiale în fortificarea securității naționale și implicarea în asigurarea securității regionale.

Proiectele comune contribuie la soluționarea problemelor și amenințărilor la adresa securității, la fortificarea securității țării, dar și a securității individuale a cetățenilor.

Pentru a face față provocărilor generate de incidentele de securitate cibernetică, NATO oferă ajutor prin programul Știință pentru Pace și Securitate (SPS). În cadrul acestui program, la Universitatea Tehnică din Republica Moldova s-a înființat un nou Laborator de Cercetare și Educație pentru Apărarea Cibernetică. Programul SPS oferă, de asemenea, ajutor la fortificarea capacității de reacție la incidente cibernetică a Forțelor Armate ale Republicii Moldova. Odată implementat, proiectul va spori capacitățile cibernetică procedurale, tehnice și umane pentru a permite combaterea amenințărilor cibernetică din ce în ce mai sofisticate și emergente. La fel, Republica Moldova își dezvoltă un sistem multinațional de telemedicină, care permite specialiștilor medicali militari și civili să ofere asistență medicală urgentă de la distanță, diagnostic și recomandări în timp real.

În vederea înlăturării lacunelor din sectorul de securitate și apărare privind subiectele legate de egalitatea de gen și pentru respectarea RCONU 1325, Republica Moldova colaborează cu NATO în promovarea și punerea în

2015. Vizita de studiu a jurnaliștilor moldoveni la misiunea KFOR sub administrația ONU, condusă de NATO

aplicare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU, care solicită o participare deplină și egală a femeilor la toate nivelurile sectorului apărării și securității.

În scopul consolidării securității de mediu și a sănătății publice în Republica Moldova prin gestionarea sigură din punct de vedere ecologic și distrugerea stocurilor de pesticide inutilizabile și interzise din sectorul agricol, a fost implementat proiectul privind distrugerea pesticidelor și a produselor chimice periculoase în Republica Moldova. Astfel, **1.269 tone de pesticide și chimicale periculoase au fost adunate în 15 depozite centrale din diverse raioane ale R. Moldova și, ulterior exportate pentru a fi distruse.** La fel, au fost cheltuite 4,5 milioane euro pentru distrugerea de pesticide dăunătoare și stocuri de mine antipersonal periculoase și instabile, muniție excedentară și combustibil de rachetă. **NATO a distrus un stoc de 11.872 mine antipersonal și 300 tone de muniție, peste 300 tone de combustibil de la fuzelajele corozive și avariate din apropierea Chișinăului.**

Pregătirea civilă este un alt domeniu important al cooperării NATO-Republica Moldova, pregătind autoritățile să facă față dezastrelor naturale sau celor create de om, și de care beneficiază cetățenii Republicii Moldova. Astfel, specialiștilor moldoveni le sunt oferite instruirii special adaptate gestionării incidentelor tehnogene, cibernetice, situațiilor de urgență. Peste 1.300 de funcționari civili și militari moldoveni au participat la cursurile NATO pe teme cum ar fi logistica, securitatea frontierelor și instruirea civililor în caz de urgență.

Cu suportul Programului DEEP al NATO, învățământul militar superior din Republica Moldova a beneficiat de o multitudine de realizări semnificative, cum ar fi: dezvoltarea cursurilor profesionale și a programelor de licență, masterat și doctorat.

Pentru schimburi de experiență și preluarea bunelor practici, 150 de studenți și experți moldoveni au vizitat instituțiile de apărare aliate.

Republica Moldova decide gradul de cooperare cu Alianța Nord-Atlantică în funcție de necesitățile sale de securitate și de capacitățile de absorbție a programelor de dezvoltare și asistență.

R. Moldova nu dispune de garanții în domeniul apărării în ansamblu, confrunându-se astfel cu grave vulnerabilități în domeniul asigurării securității naționale. În condițiile schimbării paradigmei de securitate, Republica Moldova este nevoită să-și reevalueze opțiunile de securitate națională.

În scopul utilizării mecanismelor oferite de „umbrela NATO”, este esențială o abordare mai responsabilă și constructivă a parteneriatului cu NATO, prin implicarea activă în meniul oferit de Programul „Parteneriatul pentru Pace”, pentru consolidarea dialogului politic, acesta fiind un instrument important de promovare a interoperabilității cu statele membre și parteneri NATO, dar și de Programul „Știință pentru Pace și Securitate” în soluționarea unor probleme emergente de securitate (gestionarea crizei, a pandemiilor etc.).

2017. Vizita de studiu pentru jurnaliști în România, organizată de CID NATO

4. Ce tipuri de amenințări asupra securității prezintă regiunea transnistreană?

Strategia Securității Naționale definește drept „o amenințare iminentă la valorile constituționale ale statului” existența unui potențial militar considerabil în estul Republicii Moldova. Această amenințare nu este totuși neapărat militară, mai ales că Rusia este mult mai focalizată din punct de vedere militar pe Ucraina decât pe R. Moldova și în cazul moldovenesc ea obișnuiește să-și realizeze agenda nu atât pe cale militară, cât mai ales prin mijloace politice și de tip hibrid. Totuși, spre deosebire de malul drept al Nistrului, în regiunea estică sunt menținute la un nivel mult mai înalt munițiile, iar exercițiile militare sunt mult mai frecvente și cu un număr mult mai mare de participanți. În același timp, de-a lungul anilor autoritățile din R. Moldova nu au contribuit efectiv la reducerea potențialei amenințări reprezentate de forțele armate din regiune. Cu un buget în medie de 0,3-0,5% pentru apărare, e greu să vorbești de o politică reală de descurajare a amenințărilor. Prin urmare, dincolo de faptul că Transnistria este privită ca o regiune mult mai bine pregătită din punct de vedere militar, Republicii Moldova i se poate reproșa că nu depune eforturi pentru a face față unei eventuale escaladări. Regiunea transnistreană poate să devină o amenințare militară imediată în cazul în care strategia Federației Ruse va avea succes în Ucraina.

O altă amenințare la adresa securității R. Moldova o reprezintă depozitul de muniții de la Cobasna. Cele peste 20 de mii de tone de muniții care se păstrează acolo reprezintă un potențial pericol, chiar dacă posesorul nu ar vrea să le utilizeze vreodată și asta pentru că chiar și cele mai severe măsuri de siguranță nu pot exclude o explozie. În cazul unei potențiale explozii la acest depozit, efectele ar fi devastatoare fizic, dar și pentru mediul înconjurător.

5. Ce este reziliența în sectorul de securitate și apărare?

REZILIENȚA ÎN CADRUL UE

În Uniunea Europeană, discuțiile despre reziliență au apărut în contextul evenimentelor din 2014, după anexarea Crimeii de către Rusia și odată cu avântul unor amenințări legate de „provocările mediatice” și de „războiul informațional”.

În R. Moldova, o percepție clară a lipsei securității informaționale urmare a presiunilor venite din exterior prin sursele informaționale, s-a conturat mai ales începând cu 2016, în contextul alegerilor prezidențiale din acel an. Dar la nivel legislativ, primele preocupări pentru securizarea spațiului informațional au apărut abia în 2017, când, urmare a unei inițiative legislative, s-a amendat Codul Audiovizualului și, pe lângă introducerea conceptului de securitate informațională, s-a restricționat libera transmisiune sau reluare a unor programe produse de posturile de televiziune din state care nu au ratificat Convenția Europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră.

Republica Moldova traversează o perioadă cu multiple riscuri, amenințări și vulnerabilități. Riscul agresiunii în regiune, prezența trupelor străine pe teritoriul țării, existența unui conflict nerezolvat, existența elementelor războiului hibrid (inclusiv dezinformarea și propaganda), amenințările de ordin intern, persistă, iar unele chiar s-au acutizat în situația de criză cauzată de virusul COVID-19. Mai mult decât atât, R. Moldova se confruntă și cu un șir de dificultăți de ordin economic, cu problema importului de energie electrică din regiunea transnistreană, embargouri, economie afectată de diverse fenomene climaterice, buget redus pentru apărare, incapacitatea de a răspunde eficient la crize și situații de urgență. La nivel social, țara este afectată de corupție, șomaj, lipsa cadrelor profesionale și altele.

Pentru a face față riscurilor de orice tip (convenționale, cibernetice, economico-financiare, hibride sau celor asociate pandemiilor etc.) este necesară dezvoltarea capacităților de reziliență a țării, de asigurare a unui cadru de dezvoltare a democrației participative în care sunt asigurate drepturile și libertățile cetățenilor și încurajată participarea oamenilor și a societății civile la soluționarea tuturor problemelor, inclusiv a celor privind securitatea națională.

Reziliența echivalează cu capacitatea statului de a rezista unei crize, de la atac armat la o amenințare hibridă. Tot de reziliență ține potențialul statului de a-și reveni după o criză, prin aplicarea tuturor resurselor de putere, de la cele economice la cele diplomatice și de la cele informaționale la cele militare. Așadar, când vorbim de reziliență avem în vedere mult mai mult decât securitate militară și, la fel, nu este vorba doar de securitatea cibernetică. De exemplu, existența rezilienței informaționale, în general, ar însemna că statul se îngrijește cum se cade de spațiul său informațional, de datele care merg către public, iar dacă statul nu este capabil să facă acest lucru, atunci se poate vorbi despre o absență a securității informaționale sau o reziliență informațională parțială. Astfel, reziliența presupune mai mult decât capacitatea militară propriu-zisă, deoarece include utilizarea tuturor resurselor unui stat, dar și capacitatea acestuia de a le valorifica. Plus, însumează pregătirea și capacitatea de rezistență a instituțiilor publice și pregătirea societății să sprijine efectiv acțiunile forțelor armate în caz de potențial conflict. Este important ca Moldova să se poată adapta, să anticipeze și să răspundă adecvat provocărilor de securitate pe care le generează o lume în permanentă și accelerată transformare.

În termeni practici, a-ți spori reziliența ar însemna dezvoltarea unor mecanisme de înțelegere, prevenire și reacție în rândul cetățenilor, atunci când se confruntă cu amenințări, riscuri sau vulnerabilități cu impact în planul securității. Un exemplu de lipsă de reziliență a statului nostru am putut observa pe parcursul gestionării slabe a crizei cauzate de virusul COVID-19 și în neconformarea cetățenilor la regulile impuse de către instituțiile responsabile.

lunie 2018: vizită la Bruxelles a jurnaliștilor moldoveni pentru a studia experiența UE și NATO în domeniul combaterii efectelor dezinformării.

6. De ce este nevoie de comunicare strategică?

Evenimentele ultimilor ani demonstrează că asistăm la apariția unui nou tip de agresiune, a unui nou tip de război - un război hibrid, invizibil, cu caracteristici și forme de manifestare subtile și eficiente, care le depășesc cu mult pe cele clasice. Tocmai pentru a oferi un răspuns acestei noi realități în mediul contemporan de securitate e nevoie de **comunicare strategică** – un proces complex care oferă credibilitate, legitimitate și, prin urmare, descurajare și libertate de acțiune, lucruri vitale pentru susținerea strategiei naționale de securitate și pentru protejarea, restabilirea, menținerea și atingerea obiectivelor naționale și a intereselor naționale permanente.

La nivel european, încă din 2015, odată cu declanșarea crizei ucrainene, a fost creat un „grup operativ de comunicare strategică” (StratCom) care este o structură în componența Serviciului Acțiune Externă.

Tot în 2015, s-a constituit prima platformă care se ocupă de combaterea propagandei, dezinformării, „știrilor false” – platforma [Euvsdisinfo.eu](https://euvsdisinfo.eu), direcționată spre vecinătatea estică a UE, unde experții în domeniu dezmint fluxul dezinformării.

Comunicarea strategică ar urma să devină o componentă inerentă a strategiei de guvernare și ar însemna dezvoltarea și sincronizarea mesajelor, coordonarea acțiunilor între instituțiile naționale și formarea unei coeziuni în sectorul securității și apărării, care ia în calcul cele mai actuale amenințări. Pentru a-și îndeplini rolul, comunicarea strategică se bazează pe un proces structurat pe obiective de comunicare („rezultate”) și pe capacități de comunicare („mijloace”).

În mediul de securitate actual, comunicarea strategică este utilizată pentru a obține credibilitate, legitimitate și susținerea cetățenilor.

- **Comunicarea strategică** este elementul informațional indispensabil autorităților naționale și reprezintă unul dintre instrumentele pe care statul

le are la dispoziție pentru a-și atinge obiectivele, inclusiv pe cele aflate în spectrul securității și apărării;

- **Comunicarea strategică** este privită ca o parte integrantă a eforturilor statului de a realiza obiectivele politice, economice, sociale, de securitate și apărare ale statului;
- **Comunicarea strategică** se concentrează pe eforturile statului de a înțelege și de a angaja publicul-cheie pentru a crea, consolida sau păstra condiții favorabile dezvoltării intereselor, politicilor și obiectivelor naționale, prin utilizarea comunicării coordonate (programe, planuri, teme, mesaje și produse) sincronizate cu acțiunile tuturor instrumentelor puterii naționale atât oficiale, cât și sociale.

Așa cum comunicarea strategică este direcționată spre „câștigarea inimilor și creierilor”, unul din scopurile principale ale acesteia este să contribuie la imaginea pozitivă a sectorului de securitate și la obținerea suportului pentru acțiunile întreprinse de către instituții.

2017. Vizita de studiu pentru jurnaliști în România, organizată de CID NATO

Principiile comunicării strategice se vor concentra pe:

- promovarea intereselor naționale;
- toate mijloacele de comunicare în domeniul securității și apărării se vor concentra în jurul ideii că toate cuvintele, imaginile și acțiunile transmit un mesaj;
- influențarea percepțiilor și a comportamentelor umane.

La nivel național, comunicarea strategică are scopul de a consolida națiunea prin mesaje inspirate, durabile și strategice, ca platformă a strategiei pe termen lung și a obiectivelor strategice naționale. La fel, urmărește fortificarea cooperării și a coeziunii în realizarea scopurilor strategice la nivel guvernamental și la nivel de societate.

La nivelul instituțiilor (ministerelor, forțelor armate, poliției etc.), comunicarea strategică este un instrument de strategie de dezvoltare organizațională care răspunde la întrebări cum ar fi „de ce avem forțe armate?”, „ce valoare adăugată oferă societății Ministerul Apărării?”, „cum este asigurată securitatea umană de către Ministerul de Interne?”, alte probleme legate de scopul fundamental al organizațiilor guvernamentale.

La nivel internațional, comunicarea strategică contribuie la fortificarea și integrarea efectelor declarațiilor și a acțiunilor asupra audienței interne și externe, promovarea și înțelegerea valorilor și a intereselor naționale; generarea suportului partenerilor pentru obiectivele politicii externe și a celei de securitate.

Comunicarea strategică trebuie să devină elementul informațional indispensabil al autorităților naționale, reprezentând unul dintre instrumentele pe care statul le are la dispoziție pentru a-și atinge obiectivele în domeniul securității și apărării. Eforturile trebuie orientate spre elaborarea unei viziuni eficiente de comunicare strategică, spre transformarea structurilor de comunicare instituțională și spre elaborarea unor forme de colaborare și interacțiune.

Se impune o interpretare comună cu privire la comunicarea strategică la nivelul tuturor autorităților publice și la nivelul tuturor politicilor și strategiilor naționale.

În scopul asigurării securității spațiului informațional mediatic, Strategia privind Securitatea Informațională 2019-2024 planifică, prin Obiectivul nr. 1, dezvoltarea mecanismelor de comunicare strategică pentru realizarea intereselor naționale ale Republicii Moldova. Acest lucru se va realiza inter alia și prin dezvoltarea politicilor de comunicare strategică pe plan intern și racordarea la platformele de comunicare strategică externe, ale structurilor sistemului de securitate, apărare și ordine publică, pentru asigurarea securității informaționale și promovarea intereselor naționale ale Republicii Moldova.

7. Cât de periculoasă este dezinformarea din perspectiva securității?

Un raport din iulie 2020 al Centrului Român pentru Politici Europene (CRPE) arată că R. Moldova este una din țările europene cele mai afectate de campaniile de dezinformare de proveniență rusă, preluate și promovate și de unii politicieni moldoveni, dar și de reprezentanții Bisericii Ortodoxe sau ai mass-media pro-Kremlin. Mai mult, R. Moldova este descrisă ca un loc de testare a proiecției influenței ruse în Europa de Est și una dintre țările cele mai expuse războiului informațional al Kremlinului.

Totodată, spațiul informațional al R. Moldova abundă de elemente ale propagandei și manipulării anti-Vesti (cu precădere UE și NATO) care favorizează partide politice locale cu viziuni pro-estice, iar narativele care circulă în spațiul informațional regional sunt puternic influențate de geopolitică.

Ce face din dezinformare un instrument atât de periculos? Miturile, știrile false care proliferază spațiul informațional au consecințe grave asupra siguranței publice. Ele permit, cu un cost minim, o schimbare rapidă a percepțiilor, o propagare ușoară de informații false (sau parțial false) și întărirea unor prejudecăți și viziuni greșite asupra lucrurilor.

În R. Moldova, Strategia Națională a Apărării din 2016 menționează, printre riscuri și amenințări de securitate, și propaganda străină, pe care o descrie drept „una dintre cele mai grave amenințări la adresa valorilor și intereselor naționale, diminuând încrederea societății în instituțiile sistemului național de apărare și capacitatea lor de a proteja teritoriul țării și populația acesteia. Propaganda, în special cea manifestată prin diverse surse de informare (mass-media, rețelele de socializare etc.), favorizează apariția radicalismului și acțiunilor extremist-teroriste”. Astfel, Strategia recunoaște că rezultatul dezinformării și al propagandei au un impact negativ asupra securității naționale și a celei umane, iar acest impact se caracterizează prin polarizarea societății moldovenești pe diverse criterii, subminarea/împiedicarea politicilor în domeniul securității și a procesului democratic, prinderea într-o „capcană de securitate” (nu este clar care este direcția de asigurare a securității), influențarea agendei și a procesului decizional (de exemplu, împiedicarea participării în misiuni de pacificare, colaborarea cu anumite organizații sau parteneriate, implementarea proiectelor de dezvoltare etc.), diminuarea încrederii în instituțiile statului și nerespectarea regulilor impuse de către acestea (de exemplu, în perioada pandemică).

8. Cum este bugetat sectorul apărării?

Apărarea națională este un serviciu public, beneficiarii căruia sunt toți cetățenii Republicii Moldova. În mare parte, prestarea acestui serviciu este asigurată de către stat prin intermediul Forțelor Armate. De capacitatea acestora de a asigura acest serviciu depinde integritatea și existența fizică a statului și a cetățenilor, deci costurile de finanțare ale armatei sunt net inferioare beneficiilor de securitate și economice.

Armata Națională se confruntă cu un șir de dificultăți precum subfinanțarea acută (0,38% din PIB) care este una dintre cele mai mici din Europa. Deși înregistrăm o performanță mai bună la capitolul cheltuielilor militare per capita (\$11), oricum facem parte din cele 20 de țări care alocă cele mai puține resurse pentru armată și apărarea națională. Acest fapt nu permite efectuarea unor investiții majore în achiziționarea/modernizarea armamentului și a tehnicii militare din dotare. Ca efect, capacitățile militare ale Armatei erodează continuu. Rezervele curente și de mobilizare sunt insuficiente și necesită a fi suplinite, cu atât mai mult cu cât Moldova se confruntă cu un conflict și are staționate pe teritoriul său trupe străine.

Care ar fi soluția? O decizie de a crește finanțarea și o abordare politică complexă a situației din sistemul apărării, după o analiză a mediului de securitate, a capacităților și necesităților militare, precum și a posibilităților de finanțare ale statului. Volumul și calitatea bugetului ar trebui corelate cu politicile în domeniul apărării, rolul și eficiența instituțiilor care au responsabilități și atribuții în utilizarea resurselor, calitatea și eficiența procesului bugetar. O evaluare succintă a acestor elemente-cheie indică asupra unor probleme sistemice majore în cadrul politicii în domeniul apărării.

Din perspectiva bugetară, domeniul apărării naționale are multe în comun cu restul sectoarelor publice. Distincția principală este doar în gradul de confidențialitate și secretizare a unor cheltuieli bugetare, care trebuie să fie argumentate și supuse unor controale din partea Legislativului. Deci, la baza construcției unei armate eficiente și profesioniste trebuie să stea un sistem de management financiar al finanțelor publice (SMFP) bine dezvoltat și implementat integral. Sunt cruciale definitivarea și argumentarea din punct de vedere financiar a obiectivelor pe termen lung pentru construcția Forțelor Armate. Această planificare stă la baza întregului proces de alocare a resurselor financiare și se face în baza analizelor și a strategiilor sectoriale de dezvoltare. Gradul finanțării sectorului de apărare trebuie să ia în calcul un set de factori importanți, cum ar fi mediul de securitate al țării cu toate riscurile emergente, capacitățile de finanțare, eficiența și transparența utilizării banilor publici, dar și consensul național privind importanța sectorului apărării.

9. De ce avem nevoie de asistența externă pentru sectorul securității și apărării?

Sectorul de securitate și apărare din Republica Moldova operează într-un mediu puternic afectat de considerente geopolitice reale sau potențiale, Totodată, țara noastră se confruntă cu un șir de probleme de ordin economic, cum ar fi contaminarea solurilor cu deșeuri de pesticide sovietice, energia electrică importată din regiunea transnistreană, embargouri impuse de Rusia, economie afectată de diverse fenomene climaterice, buget redus pentru apărare și altele. La nivel social, Moldova este afectată de un înalt nivel de corupție, șomaj, lipsa cadrelor profesioniste și altele. Pentru a prelua bunele practici, expertiza și modalitățile de diminuare sau de soluționare a acestor probleme, Republica Moldova are nevoie de asistență externă.

În procesul reformei sectorului de securitate și apărare, instituțiile publice din R. Moldova au beneficiat de sprijinul experților străini (SUA, Marea Britanie, România, Franța, Italia, Țările Baltice, Suedia, Canada, Cehia ș.a.) cu o experiență bogată în transformarea organismelor militare naționale, care acordă suport în domeniul instruirii militarilor și a civililor.

Comunitatea internațională, în special organizațiile regionale și internaționale, oferă asistență comprehensivă și multidimensională, incluzând aspectele politice, de securitate, umanitare, de dezvoltare, asigurarea statului de drept și pe componenta drepturilor omului. Reforma de securitate și apărare în R. Moldova este sprijinită în special de NATO, SUA și România, Marea Britanie, Țările Baltice. Cooperarea militară și civilă cu NATO s-a axat până acum în special pe Programul „Parteneriat pentru Pace” (PpP) și s-a extins de-a lungul anilor în diferite domenii, cum ar fi apărarea cibernetică, consolidarea integrității în sectoarele de securitate și apărare, știință și managementul dezastrelor naturale, implicarea femeilor în asigurarea păcii și securității. În cadrul unei inițiative mai recente, cea de consolidare a capacității de apărare și de securitate (DCBI), sprijinul NATO pentru eforturile de reformă ale R. Moldova s-a intensificat. Un alt domeniu important de colaborare este cel al consolidării mecanismelor de control asupra mărfurilor cu dublă destinație, al combaterii traficului de persoane și droguri, spălării de bani, crimei organizate și protecției împotriva atacurilor cibernetice.

Atât statele membre NATO, cât și Alianța Nord-Atlantică continuă să ofere sprijin Republicii Moldova în vederea creării unor forțe militare moderne, echipate corespunzător, mobile și eficiente. Militarii Armatei Naționale au participat până acum la peste 120 de exerciții militare în cadrul PpP, fapt ce le-a permis să-și testeze capacitățile profesionale, dar și să se facă remarcați în vederea misiunilor ulterioare de menținere a păcii. Aspecte legate de implementarea Agendei *Femeile, Pacea și Securitatea* sunt sprijinite în mare parte de NATO, dar și de UN Women.

În reforma justiției, a poliției și managementul frontierei, lider absolut printre donatori rămâne totuși Uniunea Europeană. Până acum, UE a oferit peste un miliard de euro sub formă de granturi, fie pentru proiecte de management al frontierei, pentru Planul de acțiuni privind liberalizarea regimului de vize sau alte domenii. Beneficiile obținute în urma acestei asistențe sunt o abordare axată pe respectul drepturilor omului

În asigurarea ordinii publice, consolidarea luptei împotriva criminalității, îmbunătățirea transparenței și a capacității de operare a autorităților de frontieră, reducerea cozilor și a timpului de așteptare pentru călători și transport etc.

Un suport tehnic substanțial pentru reforma justiției a fost oferit Republicii Moldova și de SUA, vizând în special punerea în funcțiune a sistemului integrat de management al cazurilor examinate de instanțele judecătorești, dar și oferirea de consultanță pentru anumiți actori judiciari în investigațiile penale și în combaterea criminalității transnaționale. Sprijinul SUA este îndreptat, de asemenea, la crearea unei forțe de poliție axată pe comunitate și a unui centru comun de elaborare a legislației.

Prin cooperarea cu unele organizații internaționale ca OSCE, GUAM, GRECO, Amnesty International, Republica Moldova a primit suport instituțional important în rezolvarea și negocierea conflictelor, în domeniile drepturilor omului și al democratizării, în combaterea traficului de ființe umane și a violenței domestice, pentru egalitatea de gen și nediscriminare, în promovarea drepturilor deținuților, reforma judiciară, la identificarea și confiscarea bunurilor în cazurile de corupție, în domeniul legislației fiscale și financiare pentru combaterea corupției.

2016. Participarea jurnaliștilor moldoveni la summitul NATO din Varșovia

10. Agenda Femeile, Pacea și Securitatea este o necesitate sau trend?

Pe parcursul anului 2000, Consiliul de Securitate al ONU a lansat o discuție intensă cu privire la protecția drepturilor femeilor în situațiile de conflict și creșterea rolului lor în procesul de instaurare a păcii. Indiferent de diferențele de nivel cultural și de mentalitate, războaiele și conflictele armate afectează în mod similar condiția femeilor. În acest sens, adoptarea Rezoluției 1325 a CS ONU privind *Femeile, Pacea și Securitatea* la 31 octombrie 2000 a marcat conștientizarea globală a impactului conflictelor asupra femeilor și fetelor și importanța rolului femeilor în instaurarea păcii. Actualmente, tot mai multe voci susțin că includerea mai multor femei în domeniul militar și în operațiunile de menținere a păcii a sporit considerabil eficiența de gestionare a operațiunilor militare.

SECURITATEA INCLUSIVĂ

Securitatea incluzivă conține două componente de referință: (i) diversitatea și (ii) viziunea cuprinzătoare asupra subiectelor considerate relevante pentru negocierile de pace și punerea în aplicare a Agendei Femeile, Pacea și Securitatea. De regulă, în procesul de negocieri sunt antrenați aceiași oameni, reprezentanții diplomatici de elită și personalul de securitate, care înțeleg cu greu securitatea din perspectiva oamenilor obișnuiți sau a necesităților diferite de securitate, prin implicarea unor instituții politice care să promoveze drepturile omului și egalitatea.

Aplicarea **securității incluzive** confirmă recunoașterea faptului că societatea civilă poate și trebuie să participe și să influențeze procesele de pace și securitate.

AGENDA FEMEILE, PACEA ȘI SECURITATEA
cuprinde Rezoluția 1325,
alte zece Rezoluții conexe ale Consiliului de Securitate
ONU, precum și Recomandarea generală nr. 30 a CEDAW

Pentru implementarea Rezoluției 1325, statele și organizațiile adoptă planuri de acțiuni, la momentul actual, 92 de state au elaborat și adoptat astfel de planuri. Angajamentele internaționale asumate de Guvernul Republicii Moldova, precum și problemele identificate la nivel național în asigurarea unui sector de securitate incluziv, au determinat necesitatea elaborării și aprobării *Programului național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea pentru anii 2018-2021 și Planul de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia*⁶. Astfel, tendința globală devine și o necesitate națională, însă ea se confruntă cu multiple provocări.

La nivel internațional, dar și național, nu există încă o „masă critică” a femeilor în structurile de securitate și apărare. În plus, persistă sentimentul de neîncredere în capacitatea acestora de a-și exercita misiunea în acest domeniu. Accesul este limitat pentru femei și în cadrul proceselor de pace și negocieri, precum și în procesul decizional, lipsind o abordare care ar asigura conexiunea dintre *reprezentare și influență*. Femeile au acces redus în instituții și structuri de putere, mecanisme de monitorizare și fonduri, astfel rămân în mare parte excluse din implementarea acordurilor de pace.

La ce ar contribui creșterea participării femeilor la toate procesele menționate mai sus? În contextul situației globale ca urmare a pandemiei de COVID-19, țările cu guverne conduse de femei răspund mai bine nevoilor umane de bază care sunt o componentă a indicelui de progres social, inclusiv îngrijiri medicale de bază, salubritate, adăpost și siguranță personală. Statele cu leadership feminin (de exemplu, Germania, Finlanda, Danemarca, Estonia, Canada ș.a.) se regăsesc în topul țărilor cu un indicator ridicat privind buna guvernare și al performanțelor din indexul *Women, Peace and Security*. Asta deoarece în țările cu o experiență mai îndelungată de integrare a perspectivei de gen în politicile sale de securitate, stereotipurile de gen au fost deja depășite. Aceste țări oferă condiții privind garantarea oportunităților egale la toate nivelurile și promovează o guvernare incluzivă, astfel crește stabilitatea și prosperitatea.

6 <http://lex.justice.md/md/374810/>

SURSE RELEVANTE

Legi și documente:

1. *Cerințele minime obligatorii de securitate cibernetică*. Guvernul Republicii Moldova. Hotărârea nr. 201 din 28.03.2017. În: Monitorul Oficial nr. 109-118 din 07.04.2017.
2. *Concepția de Securitate Națională*. Legea nr. 112 din 22.05.2008. În: Monitorul Oficial nr. 97-98 din 03.06.2008.
3. *Concepția politicii externe a Republicii Moldova*. Legea nr. 368 din 08.02.1995. În: Monitorul Oficial nr. 020 din 06.04.1995.
4. *Concepția reformei militare*. Hotărârea Parlamentului nr. 1315 din 26.07.2002.
5. *Declarația Universală a Drepturilor Omului* (1948, 10 decembrie). https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf
6. *Doctrina militară a Republicii Moldova*, Legea nr.482-XIII din 06.06.95. În: Monitorul Oficial nr.38-39/429 din 14.07.1995.
7. *Legea cu privire la apărarea națională* nr.345-XV din 25.07.2003. Modificări aprobate de Parlament la data de 15.07.16.
8. *Legea privind organele securității statului* nr. 619 din 31.10.1995. În: Monitorul Oficial nr. 10 din 13.02.1997 (1998-2005-11 modificări).
9. *Legea securității statului* nr. 618-XIII din 31.10.1995. În: Monitorul Oficial nr. 10-11/117 din 13.02.1997.
10. *Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea pentru anii 2018-2021 și Planul de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia*, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 259/2018.

11. *Strategia națională de apărare a Republicii Moldova*. Hotărârea Parlamentului nr. HP134/2018 din 19.07.2018. În: Monitorul Oficial nr. 285-294 din 03.08.2018.
12. *Strategia securității naționale a Republicii Moldova*. Hotărârea Parlamentului nr. 153 din 15.07.2011. În: Monitorul Oficial nr. 170-175 din 14.10.2011.

Literatura de specialitate:

1. Buzan B. *Popoare, statele și teama*. Chișinău: Editura Cartier, 2000.
2. Chifu Iu., Nantoi O. *Război* Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale Ion I.C. Brătianu al Academiei Române, 2016.
3. Gotișan Iu., Gotișan N., Meszaros J., Severin S. *Analiza riscurilor. Ghid pentru ofițerii din cadrul unităților analitice ale Poliției de Frontieră*. Chișinău: elaborate cu suportul EUBAM, 2013.
4. Cușnir V., Albu N. *Repere conceptuale și fundamente politico-juridice ale politicii de securitate și apărare națională*. În: Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă Akademos, nr. 4, 2017, pp. 78-87.
5. Enicov V. *Autoritățile publice supreme în domeniul asigurării securității naționale: Atribuții și conlucrare*. Policy paper. Chișinău: IPP, 2020.
6. Enicov V. *Securitatea persoanei ca element component al securității naționale*. În: *Legea și viața*, 2015, Februarie, pp. 18-22.
7. *Managementul riscului*. http://silvic.usv.ro/cursuri/managementul_riscului.pdf
8. Pîntea Iu. *Cheltuielile bugetare pentru anul 2015 pe componenta „apărarea națională”*. Notă analitică. Expert-Grup, 2015.
9. Pîntea Iu. *Necesitatea reevaluării sectorului de securitate și a sectorului de apărare*. În: *Revista Militară*, nr. 2(14)/2015, pp. 22-28.
10. *Problemele resurelor acvatice în Moldova. Indice bibliografic retrospectiv 2006-2009*. Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei, 2011.

11. Răducu C.-D., Ștefanachi B. I. *Securitatea umană: provocări contemporane*. București: Pro Universitaria, 2015.
12. Rezumat informativ pentru jurnaliști conceptul de securitate. Sectorul de securitate. https://ipp.md/old/public/files/Proiecte/1-conceptul_securitate.pdf
13. *Riscuri și amenințări la adresa securității naționale: tehnici de analiză și evaluare: Ghid metodic* / Natalia Albu (coord. ed.). Chișinău: ICJPS, 2019.
14. *Schimbarea climei și securitatea în bazinul râului Nistru*. ENVSEC, UNECE, OSCE, 2015. <http://www.osce.org/ro/secretariat/320211?download=true>
15. Stanciu S. *Politica națională de securitate*. Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”. <http://www.scribd.com/doc/44539203/Doctrina-Nationala-de-Securitate-Sem-1Proiect-Nr-1-Liteanu>
16. Uleia M.-B. *Determinarea prin calcul a stării de securitate*. <https://ru.scribd.com/document/321017257/determining-the-security-status-by-calculation-Content-File-PDF-pdf>
17. *Politica de Securitate Națională* / Zulean M., Ghica L. Al. (coord.). Iași: Editura Polirom, 2007.

Link-uri utile:

1. NATO – <https://www.nato.int/>
2. NATO Library – <https://www.nato.int/cps/en/natohq/publications.htm>
3. NATO și Republica Moldova – https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49727.htm
4. IPAP 2017-2019 – https://mfa.gov.md/img/docs/2017-2019_an_ipap_en.pdf
5. CID NATO în Republica Moldova – <https://infocenter.md/>
6. Națiunile Unite – <https://www.un.org/>
7. Consiliul de Securitate ONU – <https://www.un.org/securitycouncil/>
8. ONU Moldova – <https://moldova.un.org/>
9. UNDP Moldova – <https://www.md.undp.org/content/moldova/en/home.html>
10. Uniunea Europeană – https://europa.eu/european-union/index_en
11. UE Librărie – https://europa.eu/european-union/documents-publications_en
12. UE in Moldova – https://eeas.europa.eu/delegations/moldova_en
13. European Security Union – https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/european-security-union_en
14. Uniunea Europeană securitatea internă – https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/internal-security_en
15. OSCE – <https://www.osce.org/>
16. Misiunea OSCE în Moldova – <https://www.osce.org/ro/mission-to-moldova/107960>

17. Centrul de la Geneva pentru Guvernarea Sectorului de Securitate – <https://www.dcaf.ch/>
18. German Marshall Fund al Statelor Unite – <https://www.gmfus.org/>
19. Black Sea Trust for Regional Cooperation – <https://www.gmfus.org/program/black-sea-trust-regional-cooperation>
20. ONU, securitatea internațională – <https://www.un.org/fr/chronicle/article/un-nouveau-droit-international-de-la-securite-et-de-la-protection>
21. Grupul de cercetare și informare pe Pace și Securitate – <https://grip.org/category/publications/europe/>
22. Centrul pentru securitatea internațională – <https://csi-hei.org>
23. Despre Comunicare Strategică – <https://www.culturepartnership.eu/ro/publishing/communication-course/the-basic-principles>
24. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/21-38.pdf
25. Asistența externă –
 - <https://cancelaria.gov.md/ro/apc/asistenta-externa>
 - <http://amp.gov.md/portal/>
 - <https://infocenter.md/studiu-privind-asistenta-externa-in-reforma-sectorului-de-securitate-din-republica-moldova/>
 - <https://infocenter.md/op-ed-elena-marzac-rolul-societatii-civile-in-reformarea-sectorului-de-securitate-si-aparare/>

GLOSAR

Agresiune – acțiune prin care sunt vătămate valorile fundamentale ce exprimă starea de securitate a unei țări (integritate teritorială, suveranitate națională, ordinea constituțională etc.). Termenul de agresiune militară, potrivit textului *Definiția agresiunii armate*, adoptat de Comitetul special al ONU la 15 aprilie 1974 și asumat de Adunarea Generală, semnifică *folosirea forței armate de către un stat împotriva suveranității, integrității teritoriale sau independenței politice a unui stat sau în orice mod incompatibil cu Carta ONU*.

Amenințare asimetrică – acea amenințare din partea unui actor non-statal (grupări teroriste ori aparținând structurilor de criminalitate organizată) care utilizează metode și mijloace neconvenționale ce presupun costuri mici în raport cu impactul major pe care îl pot produce, exploatează vulnerabilitățile unui stat și evită confruntarea directă cu forțele acestuia, considerate superioare.

Amenințare hibridă – amenințare din partea unui adversar statal sau non-statal (indivizi, grupări), care utilizează conjugat și într-o manieră adaptativă (rapid, dinamic) metode și mijloace convenționale și neconvenționale (de ordin politic, militar, diplomatic, economic, cibernetic, informațional etc.) pentru a-și realiza obiectivele.

Apărarea colectivă – mecanism de apărare bazat pe un acord de securitate, regional sau global, în care fiecare stat din mecanism acceptă că securitatea sa are impact asupra tuturor și toate sunt de acord să se alătore celui agresat sau amenințat prin răspuns colectiv.

Apărarea națională – ansamblu de măsuri, dispoziții și activități adoptate și desfășurate de către stat în scopul de a garanta suveranitatea națională, independența și unitatea statului, integritatea teritorială a țării și democrația constituțională, cât și viața populației, împotriva oricărei forme de agresiune.

Capabilitate – ansamblu de măsuri și acțiuni cuprinzând elemente de doctrină, organizare, comandă, pregătire/instruire, dotare/înzestrare, infrastructură, personal și interoperabilitate necesare pentru îndeplinirea unui obiectiv și susținerea efectului dorit.

Cultură de securitate – totalitatea valorilor, normelor, atitudinilor sau acțiunilor care determină înțelegerea și asimilarea la nivelul societății a conceptului de securitate și a celor derivate (securitate națională, securitate internațională, securitate colectivă, insecuritate, politică de securitate etc.). Educația de securitate este o dimensiune preponderent educativă, prin dezvoltarea unei atitudini cu rol preventiv a societății în apărarea și protecția personală, de grup și statală față de riscuri, amenințări, vulnerabilități, agresiuni reale și potențiale. Modul de raportare a cetățenilor la domeniul securității are un rol esențial în gestionarea evoluțiilor mediului intern și internațional de securitate.

Expunere la risc – consecințele (o combinație de probabilitate și impact) pe care le poate resimți individul, societatea, organizația, statul în raport cu obiectivele prestabilite în cazul în care riscul se materializează.

Impact – consecința asupra rezultatelor (obiectivelor) dacă riscul s-ar materializa; ciocnire, incidență.

Infrastructură critică – dispozitive, rețele, servicii, sisteme de bunuri materiale (energetice, de transport, de comunicații și de tehnologia informației, de furnizare a utilităților) de interes strategic și/sau de utilitate publică, a căror distrugere, aducere în stare de nefuncționare, degradare ori perturbare ar avea efecte negative majore, la nivel național sau regional, asupra stării de sănătate și siguranței cetățenilor, mediului, funcționării economiei și activității instituțiilor statului.

Interoperabilitate – abilitatea unor entități de a acționa împreună în mod coerent și eficient în scopul realizării obiectivelor tactice, operaționale și strategice, prin acceptarea doctrinelor și procedurilor comune, folosirea în comun a unor elemente de infrastructură și comunicare eficientă.

Managementul riscurilor – procese de identificare, evaluare și apreciere a riscurilor, stabilirea responsabilităților, luarea de măsuri de atenuare sau anticipare a acestora, revizuirea periodică și monitorizarea progresului.

Mediu de securitate – ansamblu de condiții, procese și fenomene politice, diplomatice, informaționale, militare, economice, administrative, sociale, culturale, ecologice etc. interne și internaționale, care condiționează nivelul de protecție a cetățeanului, comunității, statului, zonei sau regiunii în raport cu provocările și oportunitățile cu care națiunea se confruntă la un moment dat în demersurile de apărare și de promovare a principiilor și valorilor și de

realizare a obiectivelor și intereselor sale naționale de securitate. În funcție de gradul de acoperire/manifestare, mediul de securitate poate fi național, regional și internațional.

Obiectiv național de securitate – derivat al intereselor naționale de securitate, se bazează pe repere obiective (dimensiunea teritoriului, resurse, populație, așezare geografică) și subiective (valori, aspirații, intenții) ale acțiunii practice întreprinse de stat prin instituțiile care îl reprezintă, respectiv prin strategiile și politicile naționale pentru realizarea și afirmarea intereselor sale naționale fundamentale.

Ordine publică – ansamblu de norme și măsuri politice, economice, sociale, care permit garantarea siguranței cetățenilor, respectarea și protejarea drepturilor acestora, respectiv funcționarea normală a instituțiilor statului și menținerea liniștii publice.

Risc inerent – expunerea la un anumit risc, înainte să fie luată vreo măsură de atenuare a lui.

Risc rezidual – expunerea cauzată de un anumit risc după ce au fost luate măsuri de atenuare a lui. Măsurile de atenuare a riscurilor aparțin controlului intern. Din această cauză, riscul rezidual este o măsură a eficacității controlului intern, fapt pentru care unele țări au înlocuit noțiunea de risc *rezidual* cu cel de *risc de control*.

Securitate cibernetică – starea de normalitate obținută prin aplicarea unui ansamblu de măsuri proactive și reactive, prin care se asigură confidențialitatea, integritatea, disponibilitatea, autenticitatea și non-repudierea informațiilor în format electronic, a resurselor și serviciilor publice sau private din spațiul cibernetic. Măsurile proactive și reactive pot include politici, concepte, standarde și ghiduri de securitate, managementul riscului, activități de instruire și conștientizare, implementarea de soluții tehnice de protejare a infrastructurilor cibernetice, managementul identității, managementul consecințelor.

Securitate cooperativă – concept dezvoltat în cadrul Dialogului Pacificului de Nord pentru Securitate Cooperativă, sub îndrumarea Departamentului pentru afaceri externe al Guvernului canadian, cu scopul de a oferi un cadru de securitate multilateral prin care să se înlocuiască, ulterior, structura de securitate bipolară existentă în perioada Războiului Rece. Conceptul se bazează pe prezumția supremației legii în interiorul statului, inclusiv în relațiile dintre state.

El urmărește construcția unor deprinderi cooperative (fie la nivel teoretic, fie la nivel practic), care ar putea duce la crearea de *mecanisme interstatale și instituții comune* cu relevanță în promovarea unor valori comune și, pe această bază, asigurarea și promovarea securității. Securitatea cooperativă presupune implicarea tuturor actorilor cu opinii similare, a statelor prietene, dar și a celor cu opinii diferite în procesul de creare a unor instituții multilaterale care să contribuie la menținerea stabilității și a securității.

Securitate globală – capacitatea de apărare a sistemului relațiilor internaționale și a stării ecologice planetare de pericole ce pot destabiliza atmosfera în lume și provoca situații de criză și conflicte de proporții globale. Conceptul de securitate globală capătă importanță în contextul abordării conceptului de *securitatea umană*. De exemplu, sărăcia și condițiile mizerabile ale indivizilor dintr-o regiune specifică pot afecta securitatea economică și cea demografică ale sistemului global, prin fluxuri de migrații sau prin existența unor economii paralele mai curând mafioate și criminale.

Securitate internațională – o relație de echilibru și de asigurare a păcii în cadrul comunității internaționale, relație orientată spre prevenirea conflictelor armate și dezvoltarea cooperării, situația în care toate statele lumii se află la adăpost de orice agresiune, act de forță sau de amenințare cu forța în raporturile dintre ele, de orice atentat la adresa independenței și suveranității lor naționale sau a integrității lor teritoriale.

Securitate regională – gradul de protecție a relațiilor reciproce dintre statele unei regiuni planetare împotriva unei amenințări de proporții regionale. Se consideră că securitatea regională poate fi asigurată numai atunci când este asigurată securitatea fiecărui subiect luat aparte. De aceea statele se regăsesc în cadrul organizațiilor regionale pentru a-și asigura securitatea națională. De exemplu, la nivel european este vorba de NATO sau structuri economico-politice precum Uniunea Europeană, sau structuri de colaborare precum Țările Riverane la Marea Neagră etc.

Securitatea militară prevede acțiunea statelor pe două direcții: capacitatea de ofensivă și defensivă, și capacitatea de a putea percepe și anticipa acțiunile adversarilor săi. Securitatea politică privește asigurarea stabilității sistemelor de guvernare ale statelor. Securitatea economică ține de atingerea unui nivel necesar de bunăstare a statului, asigurarea lui cu resurse și capital, cât și accesul lui pe piețele internaționale de desfacere. Securitatea socială este îndreptată spre a asigura sprijin comunitar sau colectiv în situații specifice,

când umanității îi sunt încălcate, limitate sau lipsite drepturile și valorile tradiționale (cultură, limbi, religie, drepturile omului, identitate națională, tradiții și obiceiuri naționale). Prin securitatea mediului se înțelege menținerea biosecurității, adică securitatea a tot ceea ce este viu, cât și securitatea lumii anorganice, ceea ce crează și generează resursele și menține biosul pe glob, ca suport esențial de care depind toate activitățile umane. Aceste cinci segmente sunt strâns legate între ele și depind una de alta.

Sistemul național de securitate – ansamblul organelor legislative, executive și judecătorești, al instituțiilor, organismelor economice, organizațiilor neguvernamentale și cetățenilor care, potrivit legii ori liber consimțit, își asumă obligații sau manifestă preocupări și inițiative civice în legătură cu realizarea, protejarea ori afirmarea valorilor și intereselor de securitate.

Situație de criză – faza în evoluție a unei societăți marcată de mari dificultăți generate de apariția unui/unor incident(e)/eveniment(e) la nivel național/internațional sau de amenințări, riscuri și vulnerabilități la adresa valorilor, intereselor și necesităților actorilor implicați, care impun soluții urgente și eficiente de înlăturare a cauzelor și revenirea la starea de normalitate. Consecințele unei situații de criză se pot manifesta prin: întreruperea/afectarea activității politice, sociale, economice sau de altă natură; punerea în pericol a cetățenilor sau a factorilor materiali; expunerea la riscuri majore de securitate a populației sau a unei colectivități; propagarea din plan regional în cel național a efectelor crizei cu afectarea concretă a securității, obiectivelor și intereselor strategice ale statului.

Asociația Presei Independente din Republica Moldova (API)

este o organizație necomercială (asociație obștească) care promovează și oferă asistență pentru dezvoltarea durabilă a organizațiilor media și a jurnaliștilor independenți la nivel național și regional, prin consolidarea capacității profesionale, creșterea rezilienței și îmbunătățirea politicilor publice în domeniul mass-media. **Noi promovăm democrația, libertatea presei, drepturile omului și o societate deschisă.**

Asociația Presei Independente (API)

MD-2012, Republica Moldova,
mun. Chișinău, str. București 41/5,
+373 22 220996; 210602
api@api.md
www.api.md

www.API.md

api.md

API Moldova

Centrul de Informare și Documentare privind NATO (CID NATO) în Moldova este o organizație neguvernamentală care vizează promovarea valorilor și principiilor euro-atlantice în Republica Moldova. CID NATO a devenit o platformă de comunicare, o organizație de încredere cu un număr extins de părți interesate și beneficiari, o reuniune pentru audieri publice și dezbateri în special pe probleme de comunicare și informare.

CID NATO în Moldova

MD-2009, Republica Moldova,
mun. Chișinău, str. Mitropolitul Bănulescu Bodoni 2A
tel.: + 373 793 05 851,
fax.: + 373 22 244 080
info@infocenter.md
www.infocenter.md